

66 Никас
Стрыгалёв

Колла
фартуки

Міхась Стрыгалёў

Кола фартуны

WILLIAM H. HARRIS

1914-1915

Міхась
Стрыгалёў

Жапа фартуны

Лірыка

Мінск

«Мастацкая літаратура»

1981

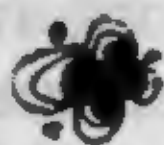
Бел 2
С 87

Рэцэнзент
Ф. ЯФІМАУ

С 70403—149 68—82 4702120200
М 302(05)—81

© Выдавецтва «Мастацкая
літаратура», 1981.

Твазікі на границе

Маршальская паверка

Ізноў паўзводна і паротна,
як на паверцы, войск рады
хісне жалезны голас фронта:
абходзіць Жукаў сам
франты!

У шынялі даўгім, паходным
(за ім — Масква і Сталінград!),
хадой рашучаю і цвёрдай
абходзіць ён жывых і мёртвых
каля сцяны Крамля
салдат.

Чаканны крок да Маўзалея
(бярэ Масква на каравул) —
рака народная шырэе,
цячэ з Тайніцкага... Паўсюль
гул акіянскі, гул упарты,
ў паветры сонечным пакуль, —
ды чуе маршал гром гарматны,
у лістабоі посвіст куль.

Каля гранітнага салдата
ляціць «ура!», спадае дым —
і над рэйхстагам сцяг узняты
трапеча зырка перад ім.

Што гэта? Бачыцца выразна:
на фоне дыму, кумача
(нібы тады на плошчы Краснай)
лунае постаць Ільіча.

І Фрунзе поруч. Морак сіні.
Імкне к трыбуне кампалка.
Ідзе Георгій — і Расія,
крывёй умытая Расія,
цячэ навокал, бы рака...

Свідруе (бытта часу дотык)
гул рэактыўны вышыню.

І маршал цяжкі падбародак
схіляе ў горы ўсенародным

да Зоркі Вечнага Агню.
І дзе яшчэ — гадаць ці трэба? —
лунае маршала душа?..
На каску воіна з-пад неба
ляціць чырвоная імжа.

Малоціць лістабой

Малоціць лістабой, малоціць:
па травах на зыры,
па расцы на балоце —
унізе і ўгары
цапамі ходзіць.

На мліва — умалот, на мліва!
Ўраджай палёў, балот,—
шчасліва!

А плён тваіх турбот,
а слова ніва?
Калосіцца журліва.

Такі ўжо свет стары:
за вопыт — плоцім.
Удзячны вам, вятры,
за ўдзел у абмалоце.

За насланне — лісцё,
за познія літанні.—
Удзячны вам, Жыццё,
за ўсе выпрабаванні!

Айчыны дым

Гарыць бульбоўнік, не згарае
ужо напэўна трыццаць год.—
У дыме тым хаціна з краю,—
і грушына, і азярод...

Маё маленства там картоплю
пячэ у прысаку зары.
І пахнуць бульбаю каноплі,
і дзед на поплаве стары.

І пыл дарожны, не прыбіты,
на бальшаку — у маладосць,—
Айчыны дым не пазабыты,
гаркава-соладкі, як ёсць...

Шыпшына

Пад ветрам марскім, летуценным,
на сонечным мацерыку —
у сэрцы маім, як надзея,
шыпшына, трымціш на пяску!

Цябе абцякаюць медузы,
плангтон акіянскі з бакоў,
здараецца — Бухта Саюза
змывае цябе з якароў...

У сэрцы, навідавоку,
на беразе зыбкім яго, —
як хокку — радкі Такубоку, —
гарыць твой мяцежны агонь.

І ветрам салёным, і болем,
і сумам вясёлым нябёс, —
мне вопытам сэрца — Любоўю —
зрадні твой загадкавы лёс.

Гваздзікі на граніце

Ад разывак у Хайгеце
туман захінуў дэлегацыю, —
сам Лондан наладзіў Леніну
(ліствой трапяткою — Леніну!)
ускрыленую авацыю.

А Ленін рукой упэўненай
плёскаў спыніў успенены —
і ён, і паплечнікі змоўклых
адчулі свяшчэнныя могілкі.

І ціха, гучней памалу,
гучней і гучней летуценны
матыў інтэрнацыянала
паліўся — і праз імгненне
ўся Партыя ў смутным маўчанні
(з Сібіру, з сырых казематаў...)

па Хайгеце, як па адчаі,
прайшла паўз маўклівага Маркса.

Але не было маўчання:
нібыта прад Зімнім бураніў
Дваццатага Веку Пачатак —
ішоў за рабочую справу!

Не прывідам камунізма,
не поклічам часу з парадных, —
хіліўся, скрываўлены, ніцма
на Прэсненскія барыкады...

А ціха было — нязвыкла:
звінелі нябачныя ніці
між ім і сусветам... Бы з тыгля,
гваздзік палымнеў неастыглы.
Ад Леніна. На граніце.

Алеі Тайніцкага саду

Алеі Тайніцкага саду...
Ў чырвоным пясочку яны —
глухая пара лістападу
ці неба ўбор ільняны
на раннім світанку вясны.

Адсюль акварэлі размыта
зарою цякуць, з-пад Крамля,

палаюць на гранях граніта —
і вось ужо грае Зямля
нязгасным святым прамяненнем...

Дзе елкі нясуць каравул,
дзе спіць пад штандарамі Ленін, —
як водгук народны, як гул,
як вогненны грукат у дзюзах
(па-над Байканурам круты),
як пошум працоўны Саюза
(рытмічны, спакойны заўжды), —
плюскоча над Плошчаю вецер...

Абсяг ільняны над Крамлём.
Гудзіць у яго крутаверці
Тайніцкага саду галлё!

У мроіве пушкінскай восені

Абвугленай чырванню
пазіраюць прысады —
над краснай лясчынаю
вятрыскаў рулады...

Да ліпаў залева ліпне,
смугою кастрычніцкай лашчыцца,
як быццам у ліпені: ў ліпені
чырвоныя водары — нашча...

Бярозак бялёсых гаёчкі
па пояс у чырваналісці:
нібыта збіраюцца ўпрочкі,
прыселі на хвілю ў мыслях...

У мроіве пушкінскай восені
бягу, як малы, ізноўку.
Вобразы думкай абвостраны.
Слова — алоўку!

Пушкінская алея

Благаславёны на вякі
дубочки Пушкінскай алеі!
Сюды спяшаю нацянькі —
і вось стаю, шчакою грэю
камель шурпаты і сукі

яго дубка. І самасей —
пад кронай жалудовы лівень —
усе твае змывае крыўды
і на сябе, і на людзей.

Ўсе дробязі сабою самі
адходзяць, —
толькі голас той,
здаецца:
— Мы знаёмы з вамі! —
гучыць пад кронай залатой.

Што гэта? Лёс яго — паэта? —
нябесны локан прамільгне?
Ах, Наталі! Ё алей гэтаі
ён бачыць вас, нібыта ў сне...

Яшчэ над шатамі дубоў
смяецца Болдзінская Восень, —
а жолуд з чашачкі любой
увагі падабенствам просіць
да кулі гібельнай, сляпой...

Станцыйны даглядчык

Вея раскручвае скатку:
згурбіць дазорцаву хатку,
дворык з чародкаю дрэў, —
толькі душы напачатку
смутны падорыць напеў.

Вые, мяце завіруха —
памяць дзевятага круга,
дзікі, раз'юшаны смех.
Хай не грызе цябе скруха —
будзем удзячны зіме.

Зімы збягуць чарадою,
хваляю веснавою, —
з голлем зліемся ў адно,
з часам і зорнай смугою.
Голы перон — праз акно...

Чую — паштовы апошні
глуха грукоча... Навошта,
поезд, святло маіх воч
звёз да другога ты поштай
у святаянскую ноч?

Стрэцім жа ўдзячна звычайны
вечар, марозныя тайны —
злыбяду, радасць, імжу.
Гэта — жыццё апантанае, —
вам як дазорац кажу!

Сувязь Часу

Белай галубкі Пабла Пікаса
чубік, а можа — салдацкая каска?
Дзюб перасмяглы з галінкай алівы.
Міру галубка з дзюбам ракеты
стыгне на ветры — дзіва не дзіва! —
ў шурфах-далонях
зялёнай планеты...

Вось расхінецца бетон той шурпаты —
Памяць пагасне, сусветная Памяць...
Мне прыгадаліся стартпляцоўкі,
ваеннарабочыя нашы спяцоўкі,
нашы далоні, ад працы шурпатыя, —
міру салдаты...

Думы? Ці думалі мы пра гэта,
ў мёрзлай тайзе інжынеры-паэты?
Мо не зусім нам было да Пікаса,
птушкі ягонаў з галінкай алівы.
Толькі у памяці: «чубік і каска» —
дзюбачкі лашчылі ў шурфах зычліва.
Тонкую, але надзейную Сувязь Часу.

Пісьменнікі Зямлі Расійскай

Блажен, хто посетил сей мир
в его минуты роковые!
Его призвали всеблагие
как собеседника на пир.

Фёдар Цютчаў

— Ваш род заняткаў?
— Літаратар...
Як ветраломна — ўміг скалець!
Ульянава факсіміле
нахілена імклівым стартам.
Ды хто ён сам? Сацыяліст —
падпольшчык, правадыр рабочых,
для воч адводу — журналіст
і літаратар — слоў падзёншчык?
У друку — слотна на двары,
у «Правде» — бойкі, а пагодна:
з пісьменніцтва ў правадыры
сысці нядоўга ўсенародна...

Даўно рашылі за яго —
шпікі за Леніна рашылі:
у Рэвалюцыі ў Расіі
буйней няма анікаго...
Лікуй, шалей, збуцвелы свет
паноў, штрэйкбрэжераў, царыстаў, —
не субяседнік на банкет,
прызваны ў буру камуністам,
ён заваюе словам свет!
Ёсць многа прыкладаў таму,
калі за стоптаных дзяржаву,
нібы за годнасць, гонар муз,
пісьменнікі у пекла мук
няслі жыццё сваё і славу.
У Прыказе кідаў дзяк у друз,
на Лобным Месцы клалі голаў, —
о колькі нас на Полі Гонару
загінула за Маці Русь!
Не ўсе на грані абеліска
ў Тайніцкім садзе ў Крамлі
(і ■ Пустазёрска, і з Нярчынска...)
пад зорку красную ўзышлі.
Гісторыя дапіша спіскі
на гранях Памяці Людской:
Пісьменнікі Зямлі Расійскай, —
імклівай ленінскай рукой.
Ну а пакуль,
не продкаў цені, —
змагаюцца ў страі байцоў
радкі паэтаў летуценных,
самога Леніна тварцоў...

К Пісьменніку, Правадыру
прыйсці —
здабыта права кроўю, —
і ў цемры мужнаму пяру
належыць зорнаму саслоўю!

Ніцае дрэва

Ды што ні кажыце, ды як ні цвяліце, —
упала — няма яго больш у зеніце...
Не стала сусвету для дзятла і сойкі,
галактыкі цэлай — для мураша.
А ў пушчы той злеглае дрэва нікольні
не пашкадавала лясная душа.
А можа... хутчэй за ўсё... паспачувала,
ды толькі жыццё не стаіць на прывале, —
зялёныя парасткі рвуцца ўгару,
ўздымаюць раз'юшана шыгалле шалам
у маладую над пушчай зару.
Журботныя, мудрыя лёхі прыроды:
ў іх нават фантомы жалезнай пароды,
між бур не звяртаючы ўвагі на смерць,
на ростанях перасялення народаў
кладуцца масткамі праз кругаверць.
Хай доля такая паэта сустрэне,
калі ён над стромай і часу і мрой,
як мост той калінавы, ніклае дрэва,
мінулае і ~~будучыя~~ звязва сабой!

Ластаўкі перад дажджом

Шчабечуць, нібыта маланкі
закрэсліваюць акно, —
і лётае сквір несціханы
з нябёс на нябеснае дно.

І я, неспакоем ахоплены,
як ластаўкі перад дажджом,
лікую — і лётаю-гойсаю,
аж сэрца палае лаўжом.

Як — душная — душыць пагода!
Ірдзіцца асфальт, нібы шкло.
І праднавальнічнага ўзлёту
ў ім ластаўчына крыло...

І водарам — ліп медацветам —
напоўнены дом. І ў акно
ўрываюцца шолахі лета,
ў якіх я не крочыў даўно.

Ён поруч, куток запаветны:
там сцежка па жыце бяжыць,
там босы мой след на дасвецці
дагэтуль на ўзмежку гарыць

расой перапёлчынай, мрояй
у праднавальнічную ноч. —
І светазарна з якое,
і шчымліва-ціха наўзбоч.

Са мною мой лёс каламбурьць:
знак вешчы, прарочы — крылом...
Хай лётае сэрца прад бурай,
як ластаўкі — стрымгалоў...

Сорак другі кліч

Паляцеў па небе зніч,
ліст чырвоны закружыўся —
грымнуў жураўліны кліч
з залатых паднебных высяў.
Колькі на маім вяку
гэтых клічаў адгучала?
Сорак два. А я ўбаку
быццам бы на скразняку
журавоў сачу вачамі.
Годы... годы — журавы,
толькі не да сузірання...
Спелым коласам страфы
прагучала б гэта ранне!

Вечны покліч

І. В ы т о к і

Ды не! Гэта — ява, не сон:
трава з галавой — Кулікова, —
на пікі пярэдні заслон
праносіцца з клічам Данскога.

Юнак бледнатвары — суздром
кальчуга прабіта нукерам —
к зямлі прыпадае шчытом,
сваіх не адкрыўшы амерык.

І цьмяняцца рысы з бяды —
такія не на іконе —
равеснік твой, выліты ты,
ўсё падае на Кулікова.
І кола палёт па расе,
і звон па каменні падковы
юнак той з сабой панясе,
сабой захіне Кулікова.

Здарылася гэта са мной —
з народам маім і зямлёй.
Трывогай склікае вайскова
на бой, на рашаючы бой,
наступных часін Кулікова.

Даюць мне змагання ўрок
І Белая Русь, і Расія:
бліжэй мне мой карань-выток
з узростам — і з кожнай часінай!

II. П о л е К у л і к о в а

Далёка сполахі-зарніцы
зіхцяць за Донам — і крычаць
над стэпам птушкі-чужаніцы,
з нябёсаў гледзячы на раць.

Яны ўстрывожыліся рухам
дружныны княжай цераз Дон —
пратэсаў выбліскам старукім,
іржаннем конскім наўздагон?

А мо ўстрывожыліся крыкам
удоў — і матак, і нявест,
што чуцен ім над Полем Дзікім
у звоне пік аб кладзянец?

То княжы сцяг плыве Няпрадвай,
у чырвань кінуты часін.—
Званоў святых і жаль, і радасць —
ігумна Сергія памін...

І — замаўкае Кулікова...
Міг — здрыганецца белы свет:
праніжа пікаю барвовай
шчыт Чалубея Перасвет...

Трымціць зарніца агнявая:
то праз вякі — стралы палёт,—
над Полем Рускай Славы грае
труба паходная паход!

III. Кулікова 8 верасня 1980 г.

Год за сто да на Угры стаяння,
за шэсцьсот да вось гэтага дня
на крыле кулікоўскага рання

гэтай бітве мяне
пераняць...

Растае шызаватая дымка —
ад Няпрадвы ляцяць кулікі.
Пяць палкоў, запасны — невідзімка,
на Мамая ідуць нацянькі.

Над палкамі сцягі пераклічку
пачынаюць — нягучна вядуць.
Хопіць русічам вытрымкі звычайнай
да апошняга легчы за Русь.

Чужаніцаў наперадзе орды,
за спіною — Няпрадва і Дон.
— «Не» дарозе назад! — гэта горды
кліч Дзімітрыя чуе заслон.

Воран каркае, воўк завывае,
гне начная жуда ля дарог.
Нехта ў Стане Паганым канае —
чуе лямант празорца Баброк.

Хіліць голаў к зямлі — млосна, парыць,
навальніца грукоча здаля.
«Над батырам рыдае татарка!» —
падказала Баброку зямля.

«Князь! Адолее Кулікова —
на чале аб загінуўшых сум.

Ды Баянава вешчае слова
ўскрыліць воінаў для красунь...»

Русь герояў склікае на вечы.
Белай Русі, Украйны палкі,
ўсёй Русі апалчэнцы — Брэнкі
ў гушчыні Кулікоўскае сечы...

Продкаў слава не канула ў Лету!
Слова воінаў Рускай Зямлі:
«Нашы меткія пікі — ракеты
зберагуць ад Арды заповітныя
кулікоўскія кавылі!»

Кулікова світальная дымка,
не адрозніць, ці неба, ці стэп...
Полк засадны, між іх невідзімка,
не спяшае... пакуль — без патрэб...

Вось Брэнок перад Спасам, адзеты
ў латы князевы, ратнікам — князь...
Пачынаецца... доўжыцца гэта...
І ніколі яму не сканаць!

IV. Русь на вякі перамагла!

Не забыцца травою стогнуць
і Красны Груд, і берагі
расійскіх рэк Няпрадвы з Донам,—
то бітвы гул цераз вякі
нясе да нас вятроў пагоня.

Хай каля Спаса мёртвым легчы
у латах княжацкіх Брэнку —
а полк засадны скача ўлегцы
у тыл варожы з дубняку...

І цемнік вочкамі зіркае,
і шчэрыцца Мамай — і глас:
«Вялік бог хрысціян!» — ураз
арду ва ўцёкі павяргае.

Паволі сеецца імгла.
А Дон скрываўлены не ўкленчвае —
Русь на вякі перамагла...
І сцягваюць сцягі скалечаных...

Русь на вякі перамагла
на Полі Гонару вячыстым.
Кулік у жалбе з-пад крыла
глядзіць на Поле: «Як імгла
рассейваецца пад вятрыскам!
Як цягнецца бясмертнік з тла!»

У. Жаўра Поля Кулікова

Сэрца майго векапомная ўцеха,
жаўра, спявай з-пад ардынскага снегу!
Поля дзіця, слаўся, Русь дарагая,
ў моцных абдымках — выклік Мамаю!

Баюшкі-баю, баюшкі-баю!
Зоры за Донам стэп спацяляюць...

Птаха, спявай — не злашчасныя брашны, —
славу дружыне вялікакняжай!

Жальбу вялікую грымні з пашанай
па ўсіх забітых — сонечным жалем.
Вы падлічыцеся, воіны-брацця,
колькі ляжыць вас на полі ратным?

Колькі няма ваявод, маладзёнаў,
што напіліся шаломамі з Дону?
Ты, хто праверыў русічаў храбрасць,
стань перад Спасам, здолеўшым рабства!

Радасных дзён і журботных — вынега,
ўспомні пра Сергія — пра Раданегу...
Слаў-Перасвета з сябрам Аслябем —
паўшым бяссмерце, вечную славу!

Дзетка-малютка Русь дарагая
белай-бялюткай ручкай махае...
Жаўра! Спявай жа пагібель Мамаю —
голсам з прыцемкаў ойчага краю.

Песняй на нітцы трымці заповітнай,
голс ракетны Русі ракетнай...

Зямля маіх продкаў

Здаецца, я з кручы збягаю к Дняпру
пад плёскат і хваль, і лазы,—
Зямля маіх продкаў Белая Русь
ад Камы ў дняпроўскія цягне лясы.
Напіцца гаючага шэпту крыніц,
пачуць перапёлчыну песню ў жытах —
ісці, і схіляцца да іх таямніц,—
Радзіма! Я твой шэра-сонечны птах!
Так, жаўрам лячу пад нябёсы з вякоў,
імкнуся, о Белая Русь, да цябе
і, матчынай мовы глытаючы ком,
няспетую песню трымаю ў дзюбе.

Рэха маленства

Ёсць недзе на свеце
Смычок і Алба,
галёкае рэха
ў чырвоным бары —
то піянерская грае труба
на школьным, маленства майго,
двары.
Рыпіць на дасвецці
цыбаты асвер —
і чуецца гоман
ля студні
жанок.

Мне восем. Наперадзе ростань і Перм.
Гучыць з перапынку

маленства званок.

Прывет з Урала

Барысаў, прымі мой сяброўскі прывет.
Да хуткай сустрэчы, сябры!
Купалава слова — душы запавет —
лунае у вераснёвай зары.

І верасам пахне
пад Камай дымок —
сцяжын запаветных світальных дарог.
О край песняроў!
Землякоў і радні!
З табой мае мары — і ночы, і дні...

Поле маленства

Харал стракатуноў і жаб
гучыць аркестрам, невідучы, —
і смех, і спеў на лузе баб
ў Днепр аддаецца рэхам пушчы.

Ўранае сэрца нейкі сум
яшчэ нястрэчанай любові.

Над гэтым — жаўра, сведка дум,
звініць — знікае паступова...

Вісіць на ніці-Памяці сам-бард.
Звініць-трапеча па-над полем чыстым
майго маленства... Сонечным салістам
ён пачынае небывалы старт...

Але нябачным строкатам і свістам
к зямлі імкнецца расяной да дня
сярэбраная нітка прамяня.
Свет мнагагучны — як вятроў палёт.
Па Недайцы маленства — усюдыход,
па незабыўнай Памяці уброд...

Свіст. Перашчоўк. Над кручаю Дняпра
ўсплёск іван-чаю — бы спалох кастра.
Дуб векавы... Куды тым! Трох вякоў
і сын, і пасынак, мчыць стрымгалоў
па лузе Памяці... па моры траў...
Што будзе з дрэвам, сонечным салістам,
калі парвецца сувязь... з Полем Чыстым?

* * *

Як трохлінейнай лямпы свет,
мільгне маленства светлынёй, —
я прывітальны брэх як след,
учую ў раніцы маёй.

Уцеха раніцы маёй
ля весніц нашага двара
пазнае крок гаспадара —
атуліць ногі цеплынёй

неспадзявана мне... Душу
ва мне учуе — і няма
найлепшай долі малышу,
чым сябра лашчыць, пераймаць...

Калі ляціць на весні лёд
здалёку вырай,— мы штогод
яго страчаем на рацэ;
калі чаромха зацвіце,
заружавее кветам бэз,
пракуда раніцы маёй
вядзе мяне па кветкі ў лес.

І не змаўкае рэха ў ёй,
заранкавай, грыбной... З гульнёй
праводзіць себрука Дружок
на выган, зноў на беражок
рачулкі нашай за сялом,—
на пастушыны той ражок,
што з перапёлчыным крылом...

Часцінку ўзяў душы маёй,
радзімы —
друга бараніў,—
ён, расстраляны немчурой,
мяне ад смерці засланіў...

Лебедзі жыта

Гнуткія шыі — сцёблы жытнёвыя,
сонцы — калоссі, дзюбкі-насы,
промні — вусы іх у кроплях расы, —
як абцякаюць вас плыні жыццёвыя
спелай, нязжатай яшчэ паласы!
Вы паглядзіце, вы пасачыце:
быццам па хвалях плывуць наўскасы
лебедзі жыта — лебедзі ў жыце! —
сонечныя каласы.

Шыі згінаюцца, шыі сплятаюцца —
колас да коласа, дзюба да дзюбы, —
рытм спаконвечны смяртэльнага танца.
Не! Лебядзінага танца Любві!

Проста не верыцца — гэтак павернецца:
ніц каласы пад сярпом тваім —
чэзнуць, змаўкаюць, кранутыя смерцю,
жніўнай часінай — як суджана ім.
Дзюбы — калоссі, шыі — сцябліны,
стан лебядзіны — узнёслы — жыты;
Жыцця жніво — маладыя ўспаміны, —
рэквіем радасці назаўжды...

Сонца атухне ў гарачым зеніце,
сонца распушыць на небе вусы, —
мроіцца, бачыцца: лебедзі — ў жыце,
лебедзі жыта — як ні тужыце,
сонцу свае падаюць галасы!

Позні сенакос

Алешніку, крушынніку дзяляны.
На іх, як барадаўкі па шчаках,
цямнеюць купін рэзаныя раны:
атаву косяць ў ельніках, барках.

І плача каня — кнігаўка-нябога,
і яблык водар ад мядовых траў,
ад грэчкі позняй
старца і малога
ушчэнт збіваюць пасярод атаў.

Сляпні цяжэюць — нерухомы статак
за бальшаком на лузе-мурагу.
Пяе літоўка гімнам развітальным
касцам і мне на лёгкім вецярку.

Свіціцца поўдзень. Свецяцца цянёты
праменняў падабенствам угары.
Увышыні, дзе воля і свабода,
звініць, як медзь, журботнае «кур-лы!».

Такое адчуванне: колісь гэта
было, было і з кімсьці і са мной —
на сэрцы нега ўскрыленага ветру,
дыханне часу з зорнай вышынёй.

Ранак, бабіна лета

Ранак, бабіна лета. Даспяваюць арэхі.
Значыць, замаразкі не за гарой.
Соснаў шызыя цені ляцяць на карэнні,
на чырвоныя шышкі світальнай зарой.

Радасць ранняя ранейшая — дрозд на лясіне
заліваецца нема, галёкае дол...
Шчэ жыццё ўсё наперадзе... песня... Расія...
ў гэтым гаме лясным — навакол.

— Эге-гей! Эге-гей! — русакосае рэха
заблудзілася, кліча.— Адшукай! Адшукай!
Белым хмелем рагоча, а мне не да смеху
ў абдымках арэшын дарогі ускрай.

Я іду па зямлі — прыцягненне зямное
мне пад сілу яшчэ,— два крылы
вырастаюць, трымцяць за маёю спіною...
Міг — лячу! Нахіляючы коса ствалы...

Павуцінне-цянёты цугляю з арэшыны —
нібы замаразкі тыя на скронь...
Прыцягненне мацнее,— і ад ранейшай
рання радасці стыгне аблонь...

Пад бурамі лёсу

Я — сад, я — рабінавы, горды,
пад бурамі лёсу стаю —
у сцюжу, у ветр распасцёрты,
надзьмуты, нібы Гамаюн...

То з вераснем рэй верхаводжу,
то з лютым адзін на адзін —
сігаю праз агароджу,
аж пырскі ад ягадзін...

Не ўкленчу ані прад сякерай,
ані ў калядны мароз, —
у майскае сонейка верай
квітнею, не вешаю нос.

І лёс мой ізноўку на карце!
Душа — як рабінавы сад:
палае пад бурамі ўпарцей,
нягледзячы на апад...

Над ростанню

І пяцікутнікам рускім
над ростанню цяжкіх дарог
гарыць твая зорка — пахруствае
пад чабатамі лядок.

Цябе — яшчэ кулі ў палёце,
нацэлены проста ў скронь —
Айчыннай і грамадзянскай далёкай
кладзе кулямётны агонь.

Ты хілішся ў тло і попел,
на верас, на грані скал —
сабой захінеш Еўропу,
а цень твой ляціць на Урал...

І толькі над Белай Руссю,
над матчыным гарадком
душа твая белым буслам
клякоча і кружыць крадком...

Зорнае дрэва

Яго мы бачым праз акно, —
ракой плыве глухі завулак, —
ліствы чырвонае радно
падводзіць восені рахунак.
— Працяжнік. Кропка... — далячынь
дажджом штрыхована. Марзянку
ад звышмаленькіх велічынь
аж да касмічных чую ўранку.
Яна — у вулічным. У ім.
У дрэве сонечным, птушыным.
То дзяцел, зорак пабрацім,
перадае зіме айчыну.

Балада бясмерця

Паснулі Галоўны і Касманаўт,
імёны іх рэхам гучаць на паверцы,
калі праязджае ракета на старт
па Байкануры ў зор паняверцы.

Хто сказаў, што звычайны сон
для ўсіх ёсць рэпетыцыя смерці?
Магчыма. Дзе-небудзь. А на Байкануры ён, —
хмурын-аблачын векапомныя перцы.

Ты рэпетыцыі гэтай не вер:
не здольны Час след наш з Зямлі сцерці,
з якой стартавалі ракета і верш
у мройным стагоддзі
на сінім дасвецці!

Лета года васьмідзсятага

Лета подыху ветру з прасёлка,
шэпту, хрусту наўзбоч збажыны,
ліўня лёскату аб вясёлку —
зерня вечнасці з даўніны...

Лета года васьмідзсятага,
ўзбунтаванага сонца — віхур,
міру прагнучых і набатных,
ветраломных магнітных бур...

Лета ў Лету сплыло, а можа, —
ў бессмяротную памяць зямлі —
ветраломна, набатна, трывожна, —
толькі б мірныя зоры ўзышлі...

Жытанежжа

I

Не, ніколі не забуду,
як ад Недайкі да Буды
сцежкай жнівеньскіх жытоў
Жытанежжа не прайшоў.

Там дагэтуль на ўзбалотку
ззяюць верасу кусты,
лес у мроіве дрыготкі —
і цяністы, і густы.

Бачу з ліпамі хацінку...
Сню дасюль у ёй дзяўчынку...
Музу першую маю —
ёй даніну аддаю!

Прывакзальны парк у Будзе.
Сэрца вабіць даль дарог.
Мне касмічнай кропкай будзе
і трывогай той парог.

Ад цярплівага чакання
цягніка ў таемны Мінск
удзялю вершаскладанню
не адзін даўжэзны міг.

І на камскім узбярэжжы
крок чаканны, страявы
будзе плыць па Жытанежжы
незвычайнай сінявы.

Днепр і Буда-Кашалёва
ўспыхнуць словам аржаным,
васільковым, верасовым —
Жытанежжам, ім адным...

II

Жытанежжа, Жытанежжа!
Залатых тваіх пяскоў
ці не сумам печанежым
скронь свідруе мне наскрозь?

Уздымаецца над кручай
карабельных соснаў звон —
і вынегаю пякучай
патыхае наўздагон.

Мерай з круч Дняпра да Буды
(у калёс пясок па вось)
пешадралам тыя груды,
залатыя груды вёрст.

А вакол красуе жыта,
перапёлка на зары
не ўтаймуецца нібыта —
п'е калоссе на зыры...

А на Дзікаве антоны
долу падаюць з платоў.
Начыку — не спяць Н'ютоны:
прыцягальныя законы —
прыйдзе час — адкрыюць зноў,
нібы першую любоў.

І камусь тугой ранейшай
немагчыма зашчыміць
Жытанежжа, Жытанежжа —
з раннем сонечная ніць...

III

Сонца, дождж альбо заснежжа, —
ўсходзіць лебедзя крыло...
Помніш, помніш, Жытанежжа,
тут каханне расцвіло?

Як дзяўчына з рыжай грыўкай
ценем светлым у акне
(не! зусім не баязліўкай!)
мне насустрач прамільгне.

Соня, Соня! Ты Наташай,
лёгкім воблачкам, ляціш —

калідорам школы нашай,
бы ў мае лятункі стрыж...

Перапёлкі Жытанежжа
ў жыце негай маладой
знемагліся, — не тутэйшай,
немагчымаю тугой...

Разышліся ўдалеч сцежкі —
засталіся у душы
даль і мроя — Жытанежжа —
вачанят тваіх стрыжы...

Apriori

Пішу часцяком apriori:
мой вопыт застаўся ў дазоры.
Мой вопыт ваенны! Мой вопыт,
няўжо ён мной выпіты ўсё-ткі?

А неба вялізная чаша
напоўнена, бытта аі,
тым зорным напіткам, што нашча
нап'ешся — не бойся ВАІ,

гані на амфібіі ў нетры
кержацкае даўніны —
у скіт некрануты пад кедры
часін патрыяршай вайны.

Цябе прычакае, няйначай,
самотніца, вузаўка, гід
угоддзяў таемных, — кержачка —
сястра-гаспадыня Тайгі...

Вітанне аддаць як належыць,
начальству й насельніцтву — Ёй;
пагаманіць, каб усмешку
крануць ганарліўкі лясной...

Хай неба вялізная чаша
нявыпітага аі
пральеца на голавы нашы
прадухаю зорнай любові...

У сузор'і Камун

Вунь крылаты на кручы
спраў касмічных радар.
Без маснічын рыпучы,
крыліць шлях свой Зямшар.

Віхрыць зорныя рэкі;
часам грэбваючы,
з думай пра Чалавека
пралятае ўначы.

У Сусвеце — ракетай,
толькі вогненны хвост —

плазмы ўспых на паўсвету, —
шар імчыцца наўпрост.

Ён з Галактыкай земнай
прыцягненне ірве —
бездань зорная зеўрае:
што ў яго ў галаве?

Ён Зямлю выратоўвае
ад сваіх жа зямлян —
чалавечным фантомам
перад ім Акіян...

Быццам накіп злятае
з двух паўшар'яў яго:
прага, злоба сляпая, —
ў ачышчальны агонь...

Дальніх зор грамадзяне
салютуюць яму —
мір, свабода, братанне —
у сузор'і Камун...

Чужая жняя

Даўно адпалалі пажары
маіх заповітных лясоў.
А мне ўсё тым жніўнем Стажары
гараць з-пад сцяжын-паясоў.

І тая ж крычыць перапёлка,
і той жа бялее цвінтар.
І воблака пылу з прасёлка
накшталт зіхатлівых Стажар.
І толькі віхрасты хлапчына
ля рэчкі Ваўчыцы — не я.
У жыце — чужая жанчына,
чужая, чужая жняя...

Часовы госць

Ты, Ліпень, як ёсць, — Цэзарыйскі,
з выбраннікам толькі на ты,
які без ніякай рызыкі
з калючкамі лашчыць сады.
А зрэшты, выбраннік на троне
абпаліцца праз прыгажосць, —
ён кветкі ірве, як вандроўнік,
часовы у ліпені госць.

Вячэрняя птушка

Дарога ў сядзібу ляснічага
ідзе бальшаком, а затым
зварочвае ў сіні чарнічнік,
губляецца ў нетрах зусім.

Ідзе па дзялянках сялянскіх
(каноплі... збуцвелыя пні...),
драўлянскіх альбо паганскіх
па гэтай славянскай зямлі.

(Збуцвелыя пні... — патроны —
прозеленню між каранёў,
блішчаць у траве на броўках
акопаў, траншэяў, равоў.)

І вось падступае арэшнік —
дарога віецца пятлёй
між ліўневых лужын, па ўзмежку
адцененых ранняй імглой.

Здаецца, ўзлятаюць арэхі
сузор'ямі майскіх жукоў,
цяжкія — не знойдзеш уцехі
уцешлівей, — кратаць рукой...

Вось сонца вячэрняга кола
пайшло па вяршалінах дрэў, —
а мы не зважаем нікольнікі
на прыцемак: сонца з арэх...

Чырвоныя дахі лясніцтва
адсвечваюць шкельцамі. Час
збірацца дадому — з-пад лісця
арэхамі зоркі блішчаць.

Як лужыны ззяюць, як цені
закончваюць пераскок, —

маленства заход прадасенні,
гарыць баравы верасок.

Зары вечаровае стужка
ва мне яна, ў сэрцы на дне. —
З маленства вячэрняя птушка
ляціць на мяне, на мяне...

Кляновы лісцялёт

Наш двор залатаносны грот,
асфальт барвяны... неба і асфальт...
Кастрычніцкі кляновы лісцялёт —
гудзе, ляціць завулкамі прысад.

Не лісцялёт, а вечна вечных дрэў —
зімы, бы сівізны чыёй, прадспеў. —
Пяе, гамоніць золатам з галін:
«Не вечны ліст у гомане часін...»

Паўторыцца кляновы лісцялёт
яшчэ... яшчэ... штورانіцы... штогод...
Адорыць сэрца, думкі пачуццём —
не хуткацечным залатым лісцём...

Іней на траве

Добра так ісці па лесе
позняй восені грыбной —
палясоўшчык-вечер лезе,
як пракуда-лістабой,

рознаколерна — у вочы —
слепіць барвай жаўталіст.
Вымушае ў морак збочыць
на птушыны перасвіст.

За бярозаў азяродам
зелянковы азярод.
Заглядзіцца лісталётам
з высачэзнай елкі дрозд.

Знік вятрыска — шыта-крыта,
лес прыцішыўся хадой:
з-пад кляновіка карыта
раптам пырскнула вадой.

Сумаваць няма прычыны:
шчэ абсохну раз ды два;
у зіму вядзе сцяжына,
заізелая трава.

Курган Славы

Рамонкі, іваны-ды-мар'і
на лузе вядуць карагод,—
Раманы, Іваны ды Мар'і,
жывы і вясёлы народ...

Не кветак дыван распасцёрты,—
ідзі асцярожна наўпрост.
Радзіма! Твой кожны чацвёрты
паўстане на поўны свой рост...

І мы на граніт запаветны
ступаем — прыступкі з грывот.
Твае Яраслаўны ці ветры
рыдаюць каторы ўжо год?

З палёў — медуніцы, з дубровы —
і верасы, і чабор,—
вятрыска няўрымслівы водары
нясе да штыкоў у прастор.

У подыху ліпеньскім, моцным,
у шэпце рамонкаў і руж
сумуе крыху пераможны
напеў твой, о Белая Русь!

У кветках згубіліся мары?
Чацвёртага кожнага кроў? —
Чатыры штыкі ў захмар'е
з Кургана тваіх змагароў

нацэлены, — і навальніцы
апошняй сусветнай вайны, —
як з памяці нашай званіцы,
зрываюцца ў сёння званы...

Бы круціцца хроніка тая:
франты на чатыры бакі.
Зямля Белай Русі святая
у кольца змыкае штыкі.

І падае кожны чацвёрты
на верас, рамонкі твае,
на кветак дыван распасцёрты, —
і рэквіем вецер паяе...

І мрояй, маленства праявай,
з вянка на штыках, з кумача
твой вецер нявянучай Славы
крылом датыкнецца пляча.

У бярозавае лета, ў яшчэ не позні час

Гравійка — засцярога, бярэзнік — маладняк,
і грузавік ля лога васьмёркі круціць знак.
Спускаецца — і ўгору, ў зеніт, ледзь не
стаўма,

малюе знак-васьмёрку між соснамі трыма.
Не пазнаю, дальбожа, гравійку з-пад куста,
па сэрцы падарожжа пад перасвіст дразда.

Не пазнаю — і толькі! Прыезджая душа
спяшае ў манапольку пыл прамачыць
спярша.

Я ж — да бацькоў знянацку: дык трэба й
мне туды —
малым якую цацку, дый выпіць — не бяды.
Таго й глядзі — зачыняць сельпоўскі
магазін;

і вось дадому чынна ўжо крочу не адзін...
І стане ноч не ў ноч нам з размовы міравой:
і аб жыцці завочным, і жонцы маладой.
Аб маразах уральскіх, будоўлі і тайзе.
«Параска, а Параска, нясі сваё энзе!» —
звяртаецца да маці — палагаднеў — стары.
Ўстае з услона бацька: брэх — нехта на
двары.

Сам старшыня Савета, сусед, адметны нюх,
прадоўжыць эстафету рашыў, відаць, за двух.

«Прыдыбаў на агеньчык.

З прыездам, рэдкі госць!

Чытаў, чытаў — засведчу, — твой зборнік.

Нешта ёсць...»

«Да Круміхі за газай

злятай...» — да маці зноў

звярнуўся неўпрыкметку гасцінны

вастраслоў.

Як злётае. Гарэлка, закуска на сталі.

Да пеўняў — пасядзелкі: сядзець — ані

хмялець...

«Пагаварыце, дзеткі, а нам з Лаўрэнам

спаць:

на досвітку — за дзела, кароў на выган
гнаць».

Паўпрэд літаратуры —

мясцовы старшыня,
цвярозы ў сёмым туры, чытае верш да дня.
Маўляў, не лыкам шыты. У вершах знаем
толк.

І на Берлін разбіты ідзе ягоны полк...

Які ж я ўсё-ткі чэрствы: за дробнай

мітуснёй
прагледзець дом знячэўку — з бацькамі і
раднёй!

Змяніць на тлум вучоны мне дарагіх

людзей, —
змяніць крыніцы — чоўну заранкавых
надзей...

І — на кулічкі к чорту... Не! Да сваіх —

хутчэй!

Як добра, што ўсё гэта здарылася якраз
ў бярозавае лета, ў яшчэ не позні час!

Краснае калін паланне

I

Голасам ветру, свістам крыла,
сонца праменнем наўшчэнт апякла;
бодем душэўным — цямніца...

Вежа хіснулася — і паплыла
ветразем, звонам званіцы
ў Кіеў далёкі, ў пшаніцы палі,
ў пыл на прасёлках бацькоўскай Зямлі.

У душнай Вероне князеўна таміцца!
Жыцця вялікасць — гэта як сверб, —
гляне алмазны пярсцёнак радкамі:
дурам, бязглуздзіцай — хай, покуль серп
Смерці Кашчавай гэты няўцерп
не перапіша ў словы на камені...

Выліцца ў словы, жывая душа,
як спадзяванне і распач спярша,
ты паспяшайся! Твой заповіт
знакам хай будзе на тысячу лет!
Слова тапельніцы Адэльгейд:
знакам абернецца вежа-цямніца, —
імям Еўпраксіі — імператрыцы...

II

Мігцяць на лета зараніцы
ў душы. А ў ёй — як уначы.
І слёзы — прымхі у цямніцы —
цякуць на шчокі ў два руччы.

І думкі: «Патанае звон
у слёзах — дзесь на волі рэха.
Над Вежай кругаверць варон —
адзіная князеўне ўцеха.

І манатонна лічыць час,
аб ёй сумуючы за печкай,
друг цвыркунок, — душа прад Вечнасцю,
бы ў першы, бы ў апошні раз.
Укленчвае!»

III

Успамін — маланка ўранні —
камяні трасе набатам.
За Дняпроўскім Перакатам
краснае калін паланне!

Ягаду кідае ў кошык
ручкай белаю князеўна, —
з дуба-граба ёй варожыць
сych-сава палону чоўны.

«Гей, Усевалад-татуля!
Аддаеш дачку ў няволю —
за мяжу ў Верону тую
за германца-неспатолю!»

Не! За Генрыхам Германскім
ёй, Еўпраксіі, царыцай
ані быць, — не сакаліцы
у цянётах быць спадманна...

Разарве князеўна путы
для вялікіх спраў дзяржаўных —
сакаліцаю раскутай
паляціць на паляванне...

Хай віхурыць, засціць вочы
рускі снег — як напамінак
(вусны... пацалункі... восы...)
за Дняпром яе калінак...

Хай адлічвае за печкай
для яе цвыркун імгненні —
ўспыхнуць памяці засечкі
ў стольным Кіеве праменна!

Успамін — маланка ўранні —
камяні трасе набатам.
За Дняпроўскім Перакатам
краснае калін паланне!

Бярозавы яр

Бярозы — на бягу.

Снег на зыходзе.

І сонца белы гул не моўкне ў камялях.
Спраўляе Белы Яр з'яўленне ў прыродзе
І выраяў, і мар — лятункаў дзіўных птах.

Струменіць сонца гай —
бяроз вугольна-белых
свачэнне і адчай у ценях на зыры, —
ў нябёсы наўскасы з гаёвае капелы
апошняй кудасы вазносяцца віхры.

Смяецца Белы Яр над замеццю гаротнай
зачмі дзявочых чар, нябачаных палотнаў...
Сягоння — як даўно: тварца і касманаўта
узрушыць Свету Дно
за пяць хвілін да Старту...

Яблыня

Не! Падалося! Мроіва гэта:
грудзі дзявочыя — яблыкі лета.
Музыка ў сэрцы, ў голяцы малой.
Танец дзівосны пад музыку ветра...
Што нарабілі вы з грэшнай, са мной?

Вецер галінку кранае шурпата —
скача галінка танец пагляду, —
погляд жадункам жадзён маладым.
Модлы — уцеха — усплёск зарапада.
Ранне — расніцы — сонечны дым...

Гэта застанецца! Вернае, вечнае!
Час летуценны, зоркі святло, —
ўспыхне раптоўна яблыня свечкай
вечнай любові
смерці назло!

Мост Часу

На бярозах, на ворыве, шпалах,—
ўсцяж дарожнага палатна,
на траве, на лістве апалай,—
рдзее інею сівізна.
І — пайшло! Абручом — свяціла!
Іней колам, як ветрам, змыла!
Міг на досвітку — сонцастаянне:
што тут дзеецца — з лесу душой?
Вось яна — не ў лагодным стане —
вам сігнал падае: «Ужо!
Пачынаецца — за імжой...»
Вось яно каля ног бялёсых —
дагала распрананне бярозак,
залатое свячэнне лаўжоў —
лета бабіна! — адгалосак,
недарэчных пра вечнасць размоў...
Першы раз на стагоддзі такое!
У Белай Русі дый у Маскве —
залатою гарачынёю,
летняй спёкай у зябкай лістве —
віхрам кружыць па-над сяўнёю!

Усіх турбуе, хвалюе, улешчвае
Часу Знак,— дываном наўпрост
у пару Чалавецтва найлепшую
перакінуўся Часу Мост!

Святыя студні

Як процьмы, звабліва-трывожны
правалы ў небе: студні ўсцяж
нябесных выспаў па-над Сожам
ірдзяць, бы снежаньскі міраж.

Святыя студні ў промнях сонца
паўз млечны вечнасці бальшак
мільгнуць і ўзрушаць іншародца
слязой дзявочай на вачах...

Але пасля пакут-вандровак
глынуць са студні — як адкрыць
свайго маленства свет на стромах,
пад вёскай Недайкай абрыў...

На мой падобны ён, дняпроўскі,
на мой — бярэзінскі. На ім
стаю — ля студні, усё роўна
дадому крочу, пілігрым...

Радзімы студні векавыя!
Прад вамі ўкленчваць і царам —
і чэрпаць сілы агнявыя
ў часіны смут ліхіх і драм.

Калі ж спрывіліцца прыйдзецца,
Зямля Радзімы, супакой
на дне высокага азерца,
паблізу студні над ракой!

Душы вясенні марафон

Ва ўсплёску студзеньскай зары
варонін крык грачыным граем
мне паказаўся на двары,—
мы ўсе у некага іграем,
нібы вароны на зыры...

Прагноз сіноптыкаў — пагода:
мароз пяць градусаў — рэзон.
Снягоў паўночных патрыёты
у небе ўзнялі перазвон.

Над мнагаяруснасцю гмахаў
крычаць у самазабыцці,—
няўцямна сонным разявакам:
у сакавік іграюць птахі
мо ўпершыню ў сваім жыцці.

Яны ж душу маю варушаць
працяжным крыкам угары
і ўжо на снег — палёсткі ружаў
кідаюць у неба, знай — бяры.

Сачы грачыныя вяселлі
над кожнай макаўкай царквы,—
такі іграе дзень вясенні,
што не апусціш галавы.

А капяжы — аб падаконнік,
як цымбалісты — па струне...

У фраку грак — вясны паломнік —
табе падміргвае і мне.

«Ну, як, прагнуўся? Жыў, курылка?
Гайда кляновік піць ускрай
кляновай ростані — развілкі,
а то праспіш, дапраўды, й май...»

«Там — жаніхі. А дзе ж нявесты?
Апратка чорная, пан грак...»
«Панок! Вам чорнае да месца
на белым снезе — ў гэту рань

бяжым, бяжым!» — насмешнік важна
(так дырыжор са сцэны ўніз
у гардэроб ідзе вальяжна),
затым — кулём ў салюты пырск...

Вароны, ўдзячны вам за хвілі
вясны ў зіме, за перазвон,
якім вы зноўку аднавілі
душы вясенні марафон!

Нейтронная акула

Акуле — і хіжай і сквапнай —
падкінуў маньяк-прэзідэнт
нейтронную бомбу...

(Ёй свастыку,

заморскі дарунак-прэзент,
намаляваў нейкі лавачнік
на тоўстым, пукатым баку.
І вось павучыныя лапы —
на бомбе і на таўсцяку...)

Акула, заўжды ненажэрная,
нібы на прыколе, ў вадзе
стаяла ля берага шэрага
і цікавала людзей.

А тут... нешта жоўта-зялёнае
(зялёны агеньчык вачэй
мільгнуў і пагас) ёй ва ўлонне
кульнулася праз ашчэр.

І на ракету падобная,
ад цяжару тога яна —
увогуле рыба не донная —
нырнула да самага дна.

І раптам адчула ў чэраве
заведзенае «цік-цік!» —
хутчэй на паверхню. Ды з берага
заўважылі шэры плаўнік!

І сіла раптоўна-магутная
і сілу, і волю яе
панесла па хвалях разгубленых
насустрэч фартуне яе...

Зямшар здрыгануўся. На момант
з арбіты касмічнай зляцеў —
і тут жа на месцы ачомаўся
між родных нябесных цел.

.

Ды мігу было б дастаткова!
Прачнуўся. Ах, шчасце якое!
На месцы планета Зямля,
і сон — толькі сон рызыкаўны,
як рэквіем нейкі — здаля!

Бязлітасна сонечнай ноччу

Міжволі — хачу я таго ці не хочу —
ўрываюцца ў памяць страшэнныя
сны.

І зрэз ад рыдлёўкі блішчыць —
і клякоча,
бы сонечнай ноччу той бусел
в сасны...

10 студзеня 1980 г.

Мо кожнаму неаднойчы
прысніцца страшэнны сон:
бязлітасна сонечнай ноччу
быў сведкам няўцямнага ён.
Ды не апісаць на паперы,
ні ў голас не прагаварыць:
інтымнае нешта? Пэўна.
Цвяліць яно і смыліць.

А трэба паведаць камусьці
таемнае, нібы боль, —
знак Будучыні? А мусіць,
мінулага смутак і золь...
Іначай адолее гэта:
бязлітасна сонечна ўзбоч,
амнібусы Новага Свету
продкаў вязуць праз ноч...
Бы могільнік перавозяць —
на кожным труны з зямлёй,
прывязаны ледзьве вожкамі,
трасуцца па колісь сваёй.
Як гусакі, перавальваюцца
амнібусы з боку на бок —
родзічаў амерыканцы
вязуць пад маўклівы рок...
Ды раптам на ўхабе падае
і разлятаецца ў друз
з амнібуса — можа, з Памяці? —
святшчэнны, мройлівы груз.
У кайстру яго, у кайстру
маўкліва збірае радня.
Нібы ў запаволеным кадры
эскаорт Вельзевула да дня.
Я прачынаюся ў поце
з думкай: дзе ж сувязь тут
між тымі — жывымі ў эскаорце
і мёртвымі? Немы маршрут...
Але ўрываецца ў памяць
пад ветру і чаіц усхліп
лябёдак партовых упарты

над трумамі — трунамі рып.
Зашытыя ў паласаты
у млечназорны сцяг,
на авіяносцах дахаты
труны плывуць у прасцяг.
У заповоленым кадры
Амерыка паўстае —
ля Белага Дома зацята
трафеі зрывае свае...
Студзень. Васьмідзесяты
трывожна пачаты год.
Іранска-афганскі паход
амерыканскай армады.

Памяць дарог

Расія сцэжкамі абходжана,
агледжана з перакладных
шчэ задаўга да рэк, можа,
і трас ракетна-вінаватых.

Пачуецца пад стук чыгуначны:
і шум дажджу і завірух —
на тройцы скача Пушкін юны
у ссылку цераз Беларусь.

Мяцежны, самазабыццёвы,
вёрст паласатых у вазку
не лічыць, — покуль трэлі цёхкае,
скрыпіць сваё яму цвыркун.

Ў кібітцы друг яго запечны
на сэрца не наводзіць сум,—
і шлях, і згублены, і млечны,
кладзецца зорна — сведкам дум.

Час — вольнай думе,
сэрцу — нега,
калі з-пад магілёўскіх круч
мільгне,
бы вока печанега,
крыжавы месяца абруч.

Калі свяжэй вынегі раю
абдасць настой мядовы траў,
нібы фантан Бахчысарая —
запылены ягоны твар...
Ды ява прыпыняе мрою,
як «тпру!»...
На козлах вазаку
крычыцца
побач вадапою:
— Гэй! Дзе мы?
— Ды ў Літве пакуль!

Ізноў імчыцца тройка-птушка
напятай памяццю дарог,—
нібы вазок паэта гушкае
спявак пенатаў —
цвыркунок...

Працягнуты ў бяссмерце крылы

Заледзянелы лес акна,
не! папараці ледзяныя! —
наўсцяж чыгункі — палатна
махаюць крыллем, як жывыя!

Рытм электрычак — алгарытм
душы і непазбежных рыфм.

Праз час, праз веі снегавыя,
здаецца, студзень сам з сабой
вядзе размову — не! Расія
на ўзлёце, часу насупор, —
як звон — зямля, адвечны бор! —
ракетна рэй вядзе з сабой.

Сігарай — з вогнедышных дзюзаў
(тайга дрыжыць на ўзлёце лет...)
кіруе шлейф свой у Сусвет —
з Пляцоўкі Ленінскай — Саюза...

І гарача неміласэрна
мяцежным крыллям за спіной,
ім, распасцёртым у бяссмерце,
нібыта папараці той...

У мой Сусвет паблізу шляху

У мой Сусвет паблізу шляху
ў сусветным роздуме стаю:
нэанацысты, шахіншахі...—
наўшчэнт забрудзілі Зямлю,
не паспявае ачышчацца...—
як параджэнне пекла, днём
і ўночы фюрэраў нашчадкі
з-пад нетраў лезуць напралом.

А — манекеншчыца ці дэрвіш? —
Зямля ўвіхаецца ваўчком:
яна, людзямі мільярдзерша,
ў сябе паглядвае крадком...

«Скрозь бадзяком, брызглінай месцы
магіл варожых параслі,—
замест крыжоў прабіўся ўзлесак
бяроз, асінак з-пад зямлі.

Углыб пусціў свае карэнні —
прайшоў праз косці крыжакоў.
А шлях — ён курыцца нязменна,—
у свет спяшае бальшаком...

Па ім, пабітым, пакаленні
ідуць, не цямячы аб тым,
якое таінства карэнні
сплялі на ўзлеску залатым...»

Я знаю, помню — і з апаскай
гляджу туды: яны дрыжаць —
чарнеюць свастыкаю каскі,
як на бярозавых крыжах...

Зямля наўкола, як бяраста,—
ачысцілася ад брыдот...
І ўсё-ткі колкі цёрн з-пад моста
абдасць магільным тлом балот!

У мой Сусвет паблізу шляху
стаю на ўскраіне Зямлі,—
стаю, застыг на момант: з праху
крыжамі каскі прараслі...

Пярэдадне

Сакавіка завейны вецер
не адыходзіць на спачын —
здзірае дахі на дасвецці,
бы кій вандроўніка ўначы...
Прамень праз лямец хмар праб'ецца —
і расцвіце вандроўны кій.
Пакуль жа вецер на дасвецці
шпурляе снегу камякі.
Спяшай, вандроўнік! Не чакае
нікога Час. Тваіх дарог
ён сведка, ў цішы абвяшчае

касмічнай эры ўступ-пралог!
Пачатак! Сёння Зорны Сын
прыспешвае нашчадкаў скіфаў.
Ён ведае, з усіх адзін,
што клопат скіфаў — не Сізіфаў...
Разднеецца — на Байкануры
праедзе «першая» на Старт,—
і лейтэнант старэйшы Юра
адчуе сонечны пагляд
вандроўніка альбо Галоўнага...

І тое, мроіў чым ва сне,—
плячо выбранніка ў пагонах,
бы кій дзівосны, штурхане.
Завея на Парог Сусвету
снег кідае — мяце, мяце.
Шчэ бачыць толькі Ён ракету,
вандроўнік з кіем у руцэ.

Тыя ваенныя будні

Водар чаромхі-язміну,
ў квецені белым кусты,
камень — жарон ад млына —
з раскі глядзіцца, з вады.
Час пракаціўся над рэчкай,
рэчкаю сплыў,— ды вясной
бачу старыя парэнчы,
хлопчыка і вясло.

Пенныя хвалі разліва,
ніцыя вербы прысад,—
дзеўчыны сарамлівы,
схілены долу пагляд.
Што адбылося са мною?
Погляд забыўся яе:
лён валасоў яе помню —
погляд забыўся яе.
Тое ж гарэзнае шчасце
тоўшчу грувасткую лет
мігам праніжа — і чайка
ляжа на вёсельны след.
Тыя ваенныя будні!
Строгі будоўлі пагляд
з сёння ў юнацтва пакутнае
весела гляне наўгад.
Гляне — у млыне над рэчкаю
ўскруціцца кола-жарон,—
мосцік, парэнчы і дзеўчына!
Белы язіну палон...

Апошні дзень зімы

З календара, бы цень,
спывае ліст апошні —
зімы апошні дзень
у лютым высакосным.

Наканаванне, лёс!
Апошні зімні морак
з-пад шэрані нябёс
ляціць на шэры горад.

Апошні ў лютым снег,
апошні ўздых зімовы,
а там — вясне вяснець
і грэць свае замовы.

Яшчэ адзін віток
зямлі вакол свяціла —
у твой нябыт гадок
ці ў бессмяротнасць крок?

Як выла, як ляпіла!
Ў апошні дзень зімы
работы нарабіла —
за сакавік не змыць
сумётаў снег настылы!

Але здаецца так —
хутчэй, на самай справе,
вады нап'ецца грак
ці соку сойка ўранні
ў бярозавым аўрале.

З календара, бы цень,
злятае ліст апошні —
зімы апошні дзень
у годзе высакосным.

Ушкуйнік

Зара задумала гульнію
ствалоў празрыстых, ценяў, —
памкнулася насустрач дню,
які ёй летуценіў.

І вось — маліна з малаком —
бярэзнік, яр відушчы
аздобіла, нібы пяром
знябожаным — жар-птушка.

Спяшае, піша рупна тэкст
на белае бяросце,
зара — бярозавы гратэск
на часу зыбкім мосце.

Вызвоньвае пра нешта лёд.
Пра што? Скажы, ушкуйнік,
паэт, барометр чуйны
усіх нагод — нягод!

Бессмяротная радасць ільецца!

Вецер, сцюжа ў бяссонных начах —
птах расійскі ўлагоджвае сэрца:
нават чорны пракаркае птах —
бессмяротная радасць ільецца...

«Ты чыя? — не спытае спярша. —
Ці птушыная, ці чалавечая?» —
Утрапёная бача душа
толькі душы ўтрапёныя нечыя.

Верыць хочацца з цудам і без,
што ў Расіі не безгалосны
малады пастарнакаўскі лес
ці стары — шчэ ад Цютчава сосны...

Маладыя й старыя — усе
адкрывацелькі зорнай арбіты...
Дык гучы, — ўсё, што радасць нясе
знакаміта і не знакаміта!

Карусель

Вальс Грыбаедава

Я помню грукат лістапада:
ляцелі яблыкі на дол —
галіны ўздрыгвалі заўзята,
гучала рэха навакол.

У вочах мройлівых, дзявочых
ляцелі неба, кожны куст.
Быў пацалунак — як дзівосны
антонаўкі халодны хрумст.

Збялелай поўні над палацам
святло лілося —
у пагляд,
у белы Сож з пустэльным пляжам,
у старасвецкі белы сад.

Быў чарам неба падуладны
той, паяднаўшы сэрцы, міг —
недасягальны, неаплатны
для ўсіх, ды толькі не для іх.

І губы белыя, гарачыя
кідалі шэпт у няманіц:
«Няхай-няхай цябе я страціла,
але ва мне ты будзеш жыць!»

Ледзь чутнай музыкі акорды
гучалі ў парку гарадскім, —
паэт-музыка рызыкаўны
на крыллях вальса плыў у ім.

Кружыліся ў самотным сэрцы,
бы ў парку княжацкім, глухім,
і медзь ваеннага аркестра,
і лебядзіны кліч у ім.

І ўспомняцца з імжы дарожнай,
палац Паскевіча, як гімн —
лён валасоў над сонным Сожам,
вальс Грыбаедава над ім.

Вясёлая карусель

Конік буланы, не мудрагель —
з кола хутчэй вырываўся,
ў поле скачы за трыдзевяць зямель,
зноўку на кола вяртайся!
Конік буланы, спяшайся!
І замільгалі навокал палі,
людзі, будынкi і тапалі.
Нібы тупочуць, нібы грукочуць,
конік буланы, твае табуны:
скачуць, імчацца вясёлыя коні
у трыдзевятыя туманы.
Нібы эскорт ганаровы — яны!
Гэтак да зорак з табой даімчымся.
Вунь салютуе Зямля земляку
квеценню бэзавай... Ты — малайчына,
конік буланы,
зрадні Гарбунку!
Шалы вятрыска з далёкіх зямель
раптам цішэе —
ўтаймуецца, мусіць,
гэта спынілася карусель.
Конік буланы — вярнуўся..

Ля вечных варот

Каля варот стаю тужліва:
пустэльна, зябка і жахліва.
Калі б не пчол палёт, зусім
ты свет бы гэты зблытаў з тым.

А пчолы? Так аптымістычна,
з душой збянтэжанай не ў лад,
і нават болей — фэйерычна,
гудуць і лётаюць наўгад.

Збіраюць ношку ў моры пенным
цвітурых ліпак — і кранты.
Няўцямна ім, што ў свеце тленным
мядок не вечны залаты.

Авохці ж! Мы ж усе не вечны.
Чаму ж, занятыя сабой,
з табой жартуюць так бяспечна —
і ў адзіночку, й талакой?

Ах, пчолы! Гэтыя ўжо пчолы!
Нядбайна зрабяць вам уколы,
сабой занятыя як след, —
крыху раней, чым з вечнай школы
вы перайдзеце ў іншы свет.

Апошні дзень восені

І — восені апошні дзень!

Мігцяць аблокі ў промнях прадвячэрніх.
На плынь Дняпра ад хмар кладзецца цень,
на кручы жаўтапеску й чэрні.

Ляцяць яны няведама куды,
пад ветрам хмаркі, над лясным бязлюддзем.
Гарыць агонь пярэстае грады.
Краі святлеюць... Так было. Так будзе.

І сонца ўспых, бы азарэння крык,
душу збянтэжыць хараством апошнім.
І Днепр, і круча, да пясчынкі ўміг
асветленыя,
 ў скокі пойдучь.

І страпянецца ў радасці й бядзе,
асветленая сонцам, нібы чайка,
душа мая ў перадзімовы дзень,
наsupерак яму, — вясны пачаткам...

Насуперак прыродзе, ветру смех,
між круч скалістых — смех, а не рыданне,
Дняпра і Вечнасці, бы плыні бег,
нягледзячы на халаданне...

Пушкінскі вальс

На ўсю мармуровую залу
гучыць гэты ўскрылены вальс,—
для вас, Наталі, ён! Для вас;
манарх не зважае ў шале...

І лётаюць лёгкія пары,
і дзіўныя ножкі й пагляд
па сэрцы слізгочуць упарта,
як тыдзень, як вечнасць назад.

У віхры — памазаннік,— свецкі,
лейбгвардыі кавалергард,—
трымай, камер-юнкер і бард,
душу, калі зможаш, на месцы!

Ды весела і бесклапотна
на Пушкіна жонка глядзіць,—
яму безжурботна! Ды ўпотай
ляціць ён у няманіц...

— Дапраўды, кур'ёзна, мон шэр,
хандра ў акружэнні балёвым.
— Хандра! Не пускае каўнер
круціцца — у свеце — палонным...

Такое было з ім, было!
Музыка іграе надрыўна.
А зрэшты,— фрывольна-наіўна,
а цягне, як тое стыло...

А з Музай вальсуе Карсар...
Мундзір камер-юнкера цесны —
і душна, як вікантэсе,
заціснутай у гарсаж...

Над Санкт-Пецярбургам бяссонны
навалы шарахнецца цень —
і Пушкін каўнер свой казённы
(як Пестэль — пятлю...), нескароны,
на шыі рване
ў цеснаце!

Сакрат ідзе на Алімп

Надакучыла блазнота:
жонка, дзеці, злыбяда.
Без віна — адна маркота:
— На Алімп, Сакрат, гайда!

Вунь ганцы з Пелапанеса
абвяшчаюць доўгі мір:
на рацэ Алфей у лесе
змоўклі ў момант гвалт і сквір.

Мір свяшчэнны ўсёй Эладзе!
Дух спаборніцтва, ўладар!
А Сакрат, пакорны ўладзе,
не дарэмны мае дар,—

між філосафаў, паэтаў
ён, Сакрат, і цар і бог.
Ну і што — што ён пры гэтым
дружыць з Бахусам знарок?

Ці ж не грэк ён? Грэк Сакраце.
Тупай, мілы, на Алімп.
Голаў маеш — во багацце, —
нізачым пры гэтым німб!

Рызманы нясі, Ксантапа, —
як туніку на сябе
ён нацягне, — і падыбае
бог і Цэзар сам сабе.

Свісне, вісне, засмяецца,
кубак цэзару кульне
праз вякі:
— Бяры. Ад сэрца.
Кубак міру — на вайне.

Уладарнага Стратэга
мір свяшчэнны пакарыў, —
на вайну забыўся — з'ехаў
на Алімп, сабе на здзіў.

Каб у спрэчцы філасофскай
мудраца перамагчы,
уладарная асоба
націскае на харчы...

Іншым цэзарам у прыклад
Цэзар вып'е, яблык з'есць:
— Не! Не здольны — што мне прымхі! —
алімпіец на падэсць!

З рымскіх календ — чэрвень, ліпень —
алімпійскіх гульняў спех.

І Сакрату на Алімпе
пазайздросціць Цэзар, нібы
выйграў той вайну на смех.

Алімпійскі смех Сакрата
вяжа з Будучыняй ніць, —
і не знойдзеца вар'ята
гэты смех забараніць!

Збор жалудоў

Мне бачыцца зноў (з тых маленства гадоў)
з дубоў засяроджаны збор жалудоў.
Дубы на ўзлеску, паўмілі хады —
бы кулі з патронаў, глядзяць жалуды.
З абоймачкаў-жлуктаў: чакаюць сюды.
Вялікае раззбраенне ў прыродзе ідзе —
як напамін аб мінулай бядзе,
на ніве жыццёвай, на шчодрай градзе
гараць касцяніцы агнём дзе-нідзе.

Зіма пагражае галоднай сумой —
па верасе сцэле халодны сувой.
Па травах, па моху, па жалудах,
па шчодрай сяўбе, —

па галодных гадах.

Мы з бацькам нясём па карэнні мяшкі, —
пустыя пакуль што; ідзём нацянькі.
І чырвань ілье касцяніца ў імхі,
калі жалудамі таўсцеюць мяхі.
Не навальніца — сяброўка сяўбы, —
мы з бацькам трасём векавыя дубы.

У думках: хутчэй на чарэнь жалуды, —
хай, сохнучы, моршчацца, — не бяды.
Пад жоран, як зерне, у хатні млынок —
выдатнае мліва, сухі жалудок!
Аж слінкі цякуць — як у печ пападзе...
А покуль жа збор —

хлебазбор наш — ідзе!

З дубовых карэнняў, з імхоў-верасоў, —
пад рогат вятрыскі, нясыцяў-соў...

Пад гул рэактыўны шапочуць дубы
пра час летуценны гаркавай сяўбы.
Было, засталася — у генах шуміць,
што-кольвечы кіне туды, ў няманіц,
на тыя карэнні, на жалуды,
дзе касцяніцай палаюць сляды!

Радком уваскрэсні штодзень!

Як шчырых сяброў мы губляем,
то напалову мы ў іх паміраем...
Другой жа паловай — як многа ў ёй
і страт, і здабыткаў таксама! —
мы дзелімся з Лёсам, заўсёднай раднёй,
як некалі кубкам — гусары...

Як горад лятункаў губляем,
нанова мы ўсё паўтараем...
Але... чым дзяліцца? Жыццё, нібы цень,
глядзіш, прамільгнула гулліва.
Гульні той канец нешчаслівы,
радком уваскрэсні штодзень!

Паспей! Ці ж гульня тая свечак
не каштавала ў спрадвечным?..

Сіні снежань

Сінеча ў снежні, бы вясна
ідзе па золкаму завулку, —
і крокаў хрумсткіх вешчы знак
вяшчае будучыню гулка.
На лета, кажуць, перайшло,
хаця і студзень шчэ, і люты
скуюць не раз тваё жытло, —
бяроз асмужаныя смуты...

Але — вясна! І галубы,
і промні сонейка — пра тое.
І ты, як сонейка, сляпы,
пяеш пра нешта маладое.

Зімовыя лятункі

— Баравікі і сыраежкі,
абабкі, ліскі і смаржкі,
з бароў ці хочаце на сцежкі
да людцаў бегчы нацянькі?

А птушкі, тыя гнёзды й песні
гайдаючыя дзень пры дні?.. —
Вы ўсе! Ці хочаце на ўзлескі —
пабыць між блізкіх і радні?

Ці хочаш, верасовы ранак,
плыць у кашы на шлях-бальшак?
Спяліць суніцы на палянах, —
ці хочаш, Лета?
— Хочам. Так...

Мы з кожнай шчодрасці шчадрэем —
І маладзеем, маладзеем...
Бярыце спелае спарней,
але... пакіньце нам надзею
на шчодрасць мудрую людзей,
нібы на дожджык-грыбасей.

Плыве зялёны айсберг лесу,
харал птушыны, лета гімн,—
што завіруха службыць месу,
няўцам лятункам трапяткім!

Снежаньская рунь

Пераблытаў час нібыта
і зіму, і лета — вунь
сее дожджыкам праз сіта,
лье на снежаньскую рунь.

А вакол бярозак свечкі
(параўнанне паўтару),
хоць кульнуліся ў рэчку,
выпраменьваюць зару.

Светазарна, ціха, глуха;
ды не дзесьці — на душы.
Як праз вату, рэжа вуха
трэск матора на шашы.

Як праз вату — замірае
(блытаніна часу — лёс!)
на бярозавым ускраі
рунь зялёная нябёс.

Паклон вам, сосны і крыжы!

У рабацінні дзедаў твар —
нанёс жа лёс старому ўдар!
Упаў у бездань ён з вінтоўкай
у лесе прускім — Аўгустоўскім.
Быў — ■ тыфусу — пусты гатэль,
куды яго запёр Вільгельм.
Палон байцу не падышоў —
і дзед дамоў пяць год ішоў.

Аб чым шапочуць над ракой
старыя сосны з асакой?
Пра схваткі даўнія яны
нашэптваюць дзівосы-сны?
Як беглі на перадавой,
урост узнятыя загадам,
і падалі на дрот салдаты.

Ў крыві унукаў — вечны бой!
У нашых днях — яго раскаты!
А дзед? Ён бацька матчын, дзед, —
майго уціхамірмаў бацьку,
калі ■ гарэлкі той імпэт
залішне на суседзяў траціў...

Паклон вам, сосны і крыжы,
ўсё,

што збярог нам Час нястрымны, —
і зорнае святло з імжы,
і грамадзянскай з неба гімны!

Балада пра пяро і сякеру

Адрозніць дабрыню ад зла.
А ці не ў гэтым тайна рамяства
Паэзіі — душы народнай?
Пакутны крыж здаўна яна нясла,
а з ім — змагання й розуму паходню.
Фартуны кола спіцамі у твар
няўрымслівай
блішчыць, але не асляпляе:
нясе і круціць, а падчас куляе
смяротнага двухколка рамяства.
Якое таінства яго чало
у поцёмках ашчадна асвятляе?
Якія святы ў будні абвяшчае
нязгаснае Паэзіі святло?
Яно, вядома ж, і вада марская,
і мёртвы зыб — фартуны кола зноў
то лашчыць, над людзьмі ўздымае,
то апускае грэшніка далоў.
Гульня каштуе свеч усё-ткі,
і казак прастадушных, і вянца —
сякеры ката — і яго дрыготкі
у прадчуванні не свайго канца.

Яно й табе паблісквае халодна!
Ісці к пяру, нібы к сякеры:
шлях на Галгофу —

Млечны Шлях.

У вечнасць расчыняе дзверы
дзяўчынка Муза па начах.

Перадзелкіна

23 кастрычніка 1964 года

Памяці І. Л. Сяльвінскага

I

Кастрычнік-ліставей заўзята
кідаўся снегам і ліствой.
І Сіманаў хадой салдата
алеяй крочыў залатой —

па сцежцы, па лядку з бакоў,
па шаране застыглых лужын.
І зорка зарывам баёў
свяцілася на твары мужным.

Здавалася, пад грай варонін,
бы конь іржаў ці бедуін —
і тагасветны, і чароўны
смах снегам сыпаўся з галін
трох соснаў над крыжом кляновым —
нядаўнім, новым; блізка тых —
і цішынёй сваёй, і словам
вядомых дач негаманкіх.

Самотнай волі марны плён,
знікаюць словы. (*Verba volant...*) —
скрыпіць і круціцца жарон
паэзіі мяцежнай волі.

Жрацы-сугнеі скінуць мантыі —
тут мае рацыю Яна,
Паэзія, што (Skripta manent!)
збірае мліва з-пад жарна...

Напісанае застаецца,
бы ў Перадзелкіна акенца,
(ў ім з прадракальнікам Іллём),
бы тыя сосны за бугром...

З паэтам пензенскім Куленкам
паўз Сіманава, тры сасны
(дрож у каленку),
ў Перадзелкіна
да мэтра крочым не адны.

Вядуць нас: і акно мансарды,
і сосны тыя — камісары
на семінарах з даўніны.

Як ціха. Толькі крокаў рып.
Ды ўгадваецца за бярэзнікам
(трымценне шыб, узлёты рыб)
аэрадрома гул прарэзлівы...

II

Кастрычнік дачны на зыходзе:
заледзянеласцю галін,
сініцамі (з відна — дзін-дзін!)
вяшчае змены ў прыродзе.

Гарыць агеньчык развітальны
на голлі тонкім і крыштальным,
на павучыне — дзе-нідзе...
Не дачы — хаты-спавядальні
чакаюць з раніцы гасцей.

Чакаюць нас...

Нам адчынілі...

Жанчына з німбам ільняным
(твар маладжавы ў гэтым німбе)
сустрэла голасам грудным:
«Ён хворы дужа. Дык гадзінай
вы задаволіцца павінны...»

Вучыцель — нізкарослы,
поўны —
гасцям памкнуўся насустрэч.
(Прамень-усмешка, безумоўна,
скідае чвэртку веку з плеч.)

Ён маладзее — і, імгненна
асветленая ўсмешкай той,
мансарда расхінае сцены,
хоць кніг да самай столі ў ёй.

III

Так, мы чыталі. Як чыталі! —
Даль Будучыні расчынялі.
Сабе? Яму? Ён бачыў нас
на плыні веку: на Урале,

ў Сібіры (подступ на Парнас
у шынялі армейскім бралі)...
Нам верша студыяй была
усмешка, поўная цяпла.

Прыгадваў айсберг, улюбёны
ў стамухі мройныя ільдоў,
у шэсць сёмых — тых,
што пад вадой,
нябачных (у падтэксце!).
Поўны
мяцежнай сілы маладой,
благаславіў на *неспакой*.

Гасціна — міг! І кожнай рыскай —
Эпохі гул, агонь сардэц;
і сам Харон плыве па Стыксу
у Пекла Дантава кіпець.

І застаецца, нібы стансы
(як стансы ў памяці аб ім),
трох соснаў дачных на паўстанку
выратавальны успамін.

На крыжы промень памінальны, —
як вера ў грэшнага сябе,
у дачы тыя — спавядальні,
недасягальныя цяпер...

Зямное вясло

Мы — людзі, мы — зоркі; мы — госці
на гэтай цудоўнай Зямлі?
Ступілі ў таемны мы космас
і зніклі — былі не былі?
А ўсё-ткі, як зоркі, свяцілі!
Імя дарагое насілі,
ў касмічнае сіняве
мы сталі туманнасцю, пылам.
Ці інеем на траве.
Мы — людзі, і кожнага — вечна
на гэтай планеце чало.
Праз вечнасць,
праз зорную млечнасць
нясе нас зямное вясло.

Выпаў снег...

Снег, як жэрабя, у снежні, —
выпаў снег, як час мяцежны.
Сутак бег
разладзіў снег.
Выпаў! Бачыш, чалавек!

Мо таму ў палёце часу
на нябачаным крыле:
выпаў снег — а не да лясаў? —
вунь задума на чале.

Ты пачуў, нібыта ўгледзеў,
звон залётных шаргункоў —
на Сенацкай подых смерці,
з чатырох яе бакоў.

Можа, твой далёкі продак
паваліўся ў снег кулём —
галкі, ўспуджаныя шротам,
узляцелі над галлём.

Гэты звон здалёк — і ліпы,
і застыглае карэ...
Выпаў снег — як доля выпаў
перад Зімнім на дварэ.

Вяснее небазор

Трымаюць цені снег
і хораша трываюць.
Яшчэ ў зімовым сне
бароў вясенніх памяць.

Але вяршалін шум
дый сінізна на снэзе
абуджваюць душу
у бураломным лесе.

Надзеі будзіць бор:
звініць птушыны хор

ад санцалому ў стрэсе.
Вяснее небазор!

На купінах чабор
ускідвае віхор
між сонечных бярэзін.

На блакітнае планеце

— Цішай, памарудзь, часіна! —
ўсё часцей, часцей кажу я. —
Вось і дзесяць вёснаў сыну —
цісне навырост кашуля.

Свет здзіўляе навакольны —
мкне пытанні-азарэнні:
— Нешта час ляціць павольна,
мо спыніліся імгненні?

Для мяне — на спадзе месік,
для яго — заўсёды поўня.
Цверазей, душа на месцы,
сэрца помніць: час — апоўдні!

І такая ціша ў свеце,
і такі бушуе жнівень, —
што ў хаціне на дасвецці
чутна, як грыміць грымлівы...

То грукоча зорны вецер
на блакітнае планеце!
З яблынь белыя налівы
долу падаюць на дзіва.

Шчэ ж толькі суніцы цвітуць!

Уральскае лета ў зеніце.
І горад, і Кама ў смузе.
Цвітуць на балконе суніцы —
у мройнай смузе, як нідзе.

Над імі — сланечніку сонцы,
і кроп заімглёны, як лёс.
Не зменяць зямной завядзёнцы —
лятуць белым кветам з нябёс.

Узнятыя роднасцю жорсткай
на восьмы паверх, — спадцішка
вышэй уздымаюць пялёсткі:
імкне іх зноў лёсу рука...

І мне, чалавеку за рамай,
як гляне світанак у шкло,
інакшаю ўбачыцца Кама
праз белае гэта святло.

Не збегчы ізноў ад спакусы —
убачу у кветках суніц:

бярозы на Белае Русі,—
як немыя крыкі зарніц...

І — хлопчык бяжыць па суніцы,
спяшаецца — доўжыцца пуць.
То — сон, то даросламу сніцца,—
шчэ ж толькі суніцы цвітуць!

Ранішнія электрычкі

Гай бярозавы ідзе сцяной —
электрычка мчыць па калідоры
ў град Барысаў, што на крутагоры
ціха дрэмле над Беразіной.

Ціха дрэмле? Зменлівы спакой!
Угледзіся — і гвардзейцаў твары
згубленых палкоў і армій
ажывуць над вечнаю ракой.

У кроках двух пыхлівы Банапарт —
ніц Берт'е! — з пляча ў сядло садзіцца.
І, праглытваючы конскі пах,
цераз строй Мюрата
ў змрок імчыцца.

Завірухі снег на гарадку —
заваёўнік адлятае ў Лету...
Ў перад-пераможным па штыку,

па брані, па касцы, па кісету —
белы цвет акацый; зайчык гэты
праб'ягае па маім радку...

Зноўку, зноўку ў ранніх электрычках,
на самоце з Музаю, імчаць —
колаў музыкай у мітусні тыпічнай
захапляцца, думаць і маўчаць...

Вяртанне ў маленства

Як аднавіць мне дыханне
часу таго? Заравое
ранішняе міганне —
мігценне змярцвелае хвоі.

А мы вяртаемся з пушчы
к родным сваім сялібам, —
вокал бур'яны ды пусткі,
коміны ды папялішчы.

У гусенічных траках
шлях наш дадому... Трэба ж!
Ля самае хаты натрапіць
на бохан чэрствага хлеба.

З сябрам таемна ад маці —
а можа, хлеб той атручан? —
мы частаваліся смачнай —
смачнейшай ад булак! — лустай.

Смерць не прайшла нас міма:
міннага поля — луста...
Стаў аблачынкай дыму
сябар мой неразлучны.

Паўтарэнне пройдзенага

I

Здаецца, што эпохі — міма,
а я ўсё тым жа хлапчанём
бягу пад гудам і агнём, —
і нада мной з ухмылкай міма
пікіруе чужак з крыжом.

Настоены на медуніцы,
як ворыва, лужок дыміцца.
Гарыць суседняе сяло.
А я бягу пад зараніцы
фашысту-ворагу назло.
Ў героі верша паўтарыцца!

II

У шэпат непрытомных траў,
палын — і сонечны, і горкі,
што горыч лета ўвабраў, —
бягу сваім дзяцінствам з горкі.

І не як быццам — наяву,
пад шоргат куляў без патолі
я сам затрымана плыву
у кадры сцішаным міжволі.

Гарыць суседняе сяло —
і кружаць коршуны з крыжамі.
Вады ўжо колькі уцякло,
ды не заліты боль каўшамі.

Што хуткаплынны час яму!
Нішто для спрэчкі не гадзіцца —
панік і час у злым дыму
крылом забітай лебядзіцы.

А я спяшаю ў морак траў
зямное сілы прычасціцца —
ў героі верша паўтарыцца:
з траў забыцца да зорак браў!

Уральскі жнівень

Жнівень, жнівень — на двары,
ўпершыню — на сэрцы.
Ўзяўшы колеры зары,
лісці ў паняверцы

(ранкам — дождж, апоўдні — дождж)
п'юць. А на асфальце

рабацінне, лужын дроз:
лета сны, бывайце!

Звяў сланечнік. На балкон
прамяні асыпаў.
Родны край напамніў ён,
матчын дворык — сыну.

Ў дроз кідае лісцяў медзь
халадок уральскі.
З Камы, з Камня — не ўсядзець,
навявае стансы.

Святы

Шчэ мацакі: і ліст, і крона,
хоць не падобна на вясну.
Што сніцца ім, апроч зялёных
жаданняў збавіцца ад сну?

Яшчэ гульня на кронах ценяў,
лятучых, мройных аблачын,
яшчэ дыханнем летуценным
не адарваны ліст, — па чынш
ужо спяшае час няўмольны.

Кладзецца моракам на кроны.
Спляценні ценяў — халадзей,

чым пазаўчора, ўчора — сёння:
ці то пад раніцу, ці ўдзень.

Ды многае паспець прыродзе
як быццам суджана.— Відно:
яна (душою ўсёй на ўзлёце!)
грукоча святамі ў акно.

Палёт чмяля

Чмяля палёт — як таінства —
над светам і гадамі.
Нясе мяне фантазія
у вёску за барамі.

Жаўцеюць кручы сурыкам,
вісяць на іх аблокі —
і жалуды трасуцца
над водамі высока.

Стаяць, Дняпром падточаны,
дубы каля абочыны.
Што ветры, ліўні спорныя
нашэптваюць гісторыі.

Ці чабарком, ці верасам
легенды ходзяць велічна,
сцяжамі заповітнымі
ідуць яны па свету.

І да дзяцей аселяй
яны лятаць не лянца.
На ўсе бакі расходзяцца,
калі шчасліва родзяцца.

І я там быў — мёд-піва піў.
Паходжваў — ды не госцейкам.
Траву касіў — ды так касіў,
што чмель мне пазайздросціў:
палёт спыніў на плёсе!

Стварэнне свету

Быллю было калісьці:
бусел на даху стаяў.
З коміна дым курыўся —
бусел на даху стаяў.

Гэта ж было калісьці:
ў хаце — аж дзесяць душ.
А то і больш, як лісцяў,
дзе з электрычнасцю глуш...

Недзе ў вёсачцы крэўнай,
блізка дняпроўскіх круч,
к сонцу птушыныя дрэвы
кроны цягнулі з круч.

Дзеці ў калысках крычалі,
трызнілі маткі ў сне:

Ў небе буслы клекаталі,
стоячы на баране...

Радасны міг стварэння!
Гэта ж злачынства, відаць,
тут не адчуць натхнення —
вершаў не напісаць!

Кама Емяльянаўна

I

Берагу раны
ліжа прыбой.
Кама Емельянаўна,
што з табой?
Можа, ты прыпомніла
паход на Асу?
Пугачова полчышча
на Камскім Мысу?
Як чаўны гайдала
на сваім гарбу —
звала-велічала
народ на барацьбу?
Ад Каспія да Кунгура
свістаў кісцень.
Гулялі вагулы —
звон-звень!
У бедах не змяніла
характар свой.

Скажы, якая сіла
рухае табой?
Мо душа мяцежная
ў табе звiнiць,—
не стомiшся цешыцца
хваляю ў зенiт!
Прамiльгнулі, скрыліся
з даўнiны
на падводных крыллях
твае чаўны.
Мы адны з табою —
я i ты.
Нiткай суравою
вяжуць нас гады.
Высокі непамерна
твой беражок,
ганарлiвай Пермю —
ох, высок!
Бытта Петрапаўлаўка,
твой Сабор
паблiсквае шпагай
у прастор.
Горад, заiмглёны
зорнай смугой,
на мае пагоны
кiнуў водсвет свой!

II

У Каму, рабочую Каму,
цiха глядзяцца агнi,

бытта на дне яе драма
дзеецца дзень пры дні.

Чаромхавыя абрывы.
Квеценню белай яны
разам з вятрыскам гуллівым
з Вышкі ляцяць на тыны.

На гарадскую ўскраіну
ціша з раскошай сышлі.
Толькі употайкі раніцай
чуе гудкі старажыл.

Зноўку на Вышку апрычнікі
сцежкай таемнай сцяшаць.
Ранай Лукі Барчанінава
ранкі дагэтуль гараць.

Недзе ў снягах верхаянскіх
ўспомніць таварыш Андрэй
белыя ночы прыкамскія —
Партыі верных людзей.

Грудамі цел замучаных
пройдзе па Каме лёд —
хопіць уральцам мужнасці,
каб не злюбіць крыгаход!

Белыя ночы прыкамскія!
Вас не спаганіў Калчак, —
вы па-ранейшаму казкаю
тут уваскрэслі няўзнак.

Еднасцю Кама — з масточкам,
крэўнасцю вечнай — з людзьмі,
б'ецца ў быкі — грукоча
рэх ў Пярмі!

Грае святлом старасвецкім,
полымем зорных кастроў,—
свеціцца вокам праз вейкі
вязняў і змагароў.

III

Кама!

Многіх ты —
лебядзіная песня.

І натхненне,
і знак —
ты і ў лёсе маім.

Я ў Таліцы бачу:
авіятар Васіль Каменскі
па табе ў драндулеце
ляціць у дым.

Многа бачыла ты
і падзенняў і ўзлётаў,
і свае, і чужыя
ганьбы — хвалы.

Гэта ж не крылы
сённяшняга Аэрафлоту,
то мяне ўзнімаюць
твае два крылы!

IV

Я сябраваў з яе людзьмі.
Куды нас толькі не насілі
начэй ліпнёвых, белых крылы
ва уральскім горадзе Пярмі!

Ліхтугай-цягай у палон
захоплены, як кажуць, з тылу,
і я спяшаўся на паклон
к Тынянаву і Д'Актылю.
На цвінтары сівым Пярмі,
каля вядомых ленінградцаў,
згубіцца ў прыцемку акацый
з дванаццаці і да васьмі...

Шчымлівае калін буянства,
залітых месяцам акацый...
Хвалюючае панібрацтва,
калі па чарцы, па другой
п'ём з хлопцамі за супакой...

Не фаварыт прыдворны — румза —
з пліты гранітнай пазірне,
а сам палкоўнік зброі рускай
табе па-свойску падміргне —
душы глыбінку скалыхне.
Багратыёнава парода,
герой дванаццатага года!

Бы час, галіны расхіні,—
у белай квецені акацый

■ другой вайны Радзіма-Маці
сумуе над магілай брацкай,—
і ў Памяці былыя дні...
Чытач, прабач сяброў дзівацтва,
як неапераных шпакоў.
Мажліва, на зары гадоў
у кімсьці з іх магло пачацца
пісьменніцтва
з дзівосаў-сноў,—
а я запомніў ночы белай
над Камаю высокі бераг,
журботных сосен карагод
з прасветленых магутных вод —
бы ў свет інакшы пераход...

V

Вось і жнівень на Каме.
То заложным дажджом
ходзіць восень — блукае,
то мяцежным лаўжом
на ўзбярэжжы шугае —
зноў ахвяру шукае?
Гэта блізкасць з табою —
ці не здоўжыўся стаж? —
як прасцяг над тайгою:
хмары, хмары — наўсцяж...

А радзіма ўсё кліча
вечным клічам сваім —
то *сарынню на кічку*,
то *Матуляй у ім...*

Калінавы масток

Калінавы масток

Па Бярэзіне махну
я на Днепр, на кручы —
там дзяўчыначку адну
песнямі пазбаўлю сну,
пад калінай завярчу,

закручу па верасні,
мілую, няверную, —
тэлепатыю сваю
я на ёй праверу.

Дзе хадзілі след у след,
поначы блукалі,
дзе каліны белы цвет,
полымны, ламалі...

Што, Бярэзіна, маўчыш?
Моўчкі на дасвецці
ловіш чэмер, нібы чынш,
пад масточкам з веццяў.

Эх, забыўся незнарок,
колькі год мінула —
той калінавы масток
нібы ветрам здзьмула!

*Ўсе папары
сталі плаўнямі!*

Ўсе папары сталі плаўнямі.
Час змясціўся.

Ці ж не сон?

Ўсе дзяўчаты абняслаўлены,
дзе цвітуць плакун ды лён.

Я цябе адну-адзіную
ад гуллівых зграй Арды
на руках нясу, бы ісціну,
нібы цноту ў папары.

Не карай мяне самотаю —
к вуснам смяглым прыпадзі.
Слухай, як смяюцца стомлена
папараці...

Перапёлчына мяцеліца

З маёй каханкай нешта дзеецца:
мяце над ёй па вечарах
цвет перапёлчына мяцеліца,
чутно то «Піць!»,
то «Спаць пара!».

Ім, перапёлкам, нельга чыкацца —
выпырхваюць... І спеў — наноў:
Яе Някемнасці Дзяўчыначцы
спяваюць, кемныя, з жытоў.

Ускіне грыўку, не павернецца,
ізноў, самотнае, ідзе.
— Дзяўчо, куды ты?
— У мяцеліцу,
што ў перапёлчыным жыце!

* * *

Сумуе драч на рэчцы
з таго, што дождж пайшоў.
Рыпіць з відна ў парэчках,
а дождж лінуў ужо...

З пясчанага адкосу
у воду б збегчы мне,
расплесці б русу косу
дзяўчыначцы ў чаўне...

Дзяўчынка ў тым чаўне
пяе, бы Ларэля.
Ужо быць таму на дне,
хто пападзецца феі...

Ну што ж! Я сам даўно
гатовы йсці на дно, —
ды каб ад хваляў колцы —
вакол яе бясконца...

* * *

Не! Чаму ў святле маланак
ваш — блакітны, як світанак —
вечаровы ўсплёск расніц
мне навеяў нечакана
луг у пляску медуніц?

Дык скажыце: ў чым прычына,
што дзівосная хвіліна
птушкай цёхкае ў грудзях?
Сонца, луг,
на ім — каліна,
на каліне —
гэты птах!

Веру. Ведаю чамусьці
(гэты міг на Белай Русі
не з'імжыць зімовы дзень!):
вашы сонечныя вусны
не кране навалы цень!

Дзе ж ты, лета летняе?

Эх, каліна! Эх, маліна!
Ягада мядовая!
Што ж ты плачаш, Кацярына,
дзеўчына бядовая?

Дзе бяроства каля моста,
рэчанька Бярэзіна, —
там удвох тапталі ростань,
як бярэзнік рэдзенькі.

А сцяжына вокал водзіць,
ды вядзе ў маліннічкі;

там вартоўня вокам водзіць —
соўкіным — на вільчыку.

Эх, каліна! Эх, маліна!
Дзе ж ты, лета летняе?
Павучок на павучыне
не ўтрымаў — і злетнела.

Адпалала прамяніста:
на губах — усмешкаю,
на бярозе, — жаўталістам,
ці арлом, ці рэшкаю...

Ліпавы гай

І гэта — у ракетны век!
Ліповы гай — пяшчотная жалейка,
ражок вятрыскаў, на якім сумеі-ка
сыграць кахання гамы, чалавек!

А ліпы над вартоўняю цвітуць!
Раёў пчаліных звенні-эскадрыллі;
нібы ў маленстве раніцой, гудуць, —
раёў пчаліных сонечныя крылы...

— В немыслимом беспамятстве Россиі...
Заваражылі, закружылі зноў
твае чароўныя, жытнёва-залатыя...
не! ільняныя... пасмы валасоў...

Гудзенне пчол...

І на руках маршчынкі.

І пад вачамі — нітачкі ізноў...

А ты бяжыш ранейшаю —

дзяўчынкай —

насустрэч мне

з уральскіх тых лясоў...

Анёлкі

У прыгарадныя электрычкі,
адкуль зляцеліся сюды? —
На рукавах аэразнічак
разлёт нябесна-залаты...

А я ў акно раллю цікую,
пішу пра іней на траве —
няўжо гарэзніцу якую
не зарыфмую ў галаве?

Напрыклад: імені — і іней.
Пайду далей — авіяліній...
Павінна ж выстраліць ружжо! —
Пагляд анёлкі шэра-сіні
у сэрца выстраліў ужо!

Сцюардэса

Сцюардэса, зямлячка, анёл,
чаратоў нарачанскіх вейкі,—
гавары мне, кажы пра дол
песняй івалгі і жалейкі.
Хай шчымлівае шчасце маё
камяком застывае ў горле,—
бачу рысы твае, як ёсць —
рысы Кім, утрапёнасць Корбут...
Ўсмішкі ластаўчына крыло
ці ж не з сонечнага маленства
над азёрамі ўзышло —
воч гарэзлівых падабенства?
Так, з маленства ўзышло майго
насланне, дарагое сэрцу! —
Адчуваю размах яго
ў крылах ТУ ў маладой паняверцы.
Дзякуй, івалга, што зару
адляцеўшую нагадала,—
дзякуй, белая Белая Русь,
што ты ёсць у нябёсах Урала!
Сцюардэса, зямлячка, анёл,
чаратоў нарачанскіх вейкі,—
гавары мне,
кажы пра дол
песняй івалгі і жалейкі...
Пэўна, будзе ўжо так да канца:
Ў Мінску будзе мне мроіцца Пермю,—
і ты будзеш нахштальт ганца
між апошняй любоўю і першай!

Манон Леско

Хоць я зусім не дэ Грые,
і мне б яе палон на скон:
— Су вотр жюп бланш
брыіе

ля анш...

Стань Музаю... О! стань, Манон:
таемны стан Манон — закон.
Але самой не пісан ён —
на шалях жалю той закон.
Цалуй Манон, губляй спакой,
у вір кідайся з галавой,—
ды жорсткі век свой паважай:
брат дэ Грые, плён працы май!
Мільгае голы клуб, Манон,
у вас пад сукняю, Манон...
Абат, маркіз, вучоны муж
і нават сам служыцель Муз,—
жывём надзеяй на Манон!

Ліст асенні, уцалелы ліст

Як цудоўна дапаўняеш ты
ранішні пейзаж за вёскай:
з белым гаем вокала вады
і самотнай у вадзе бярозкай;

з пласкадонкай-лодкай на пяску,
з плямкамi падталага ў ёй снегу,
■ буслам неадлётным на стажку,
што не з вёскі тут,
а з неба знекуль...

Як цудоўна што карысны ты
прыкладам

і ветру і паэту:
будзіш мроі ў сцюжу — і астыць
не даеш ніколі ў сэрцы лету...

Ліст асенні, уцалелы ліст,
ты ў мяцеліцу ўтрымаеш сонца.
Вецер, як маленькі той гарніст,
на трубе тваёй іграе сола!

Змяркаецца

Па лістоце збегла дроз —
неба хвалякамiцца.
Вось ужо закапаў дождж,
вось ужо змяркаецца.

Сум на сэрцы — нібы плач
на самоце чаіцы.
Страпаніся — перайнач
у сабе адчайнае!

Праляцеў твой зорны час,
светам не прыкмечаны?
«Гэта доля многіх нас!» —
ды каму лягчэй з ёй?!

Без патрэбы ўжо цяпер
ружаў цвет запознены?
Дык — жыві, працуй — і вер:
і — не будзе восені...

Вераб'іная ноч

Як усчалася, так і змоўкла.
Прагрукатала далячынь.
Нібыта нехта цёмны войкнуў
праз вокны блізкае начы.

З нябесных штольняў велічэзных
раптоўна, бы — на голаў мне —
каменне з грукатам страшэнным
пайшло... ў адчыненым акне —
маланка бліснула — яліны,
да дробных кусцікаў абшар
пайшлі да ўзгорка, да жаціны,
асветленыя ўзбліскам з хмар.

На нейкі момант з месцаў зрушыла
шарэнгі велічныя хвой.
Нібыта д'ябальскае гульбішча
пакой напоўніла сабой.

Кола фартуны

Знічкі часу

з нябёс паланкіна
замятуць і палац,

дзе на здзіў

Арыстотэль памылку зрабіў —
Македоніі

выхаваў сына...

Не паэзіі сімвалам стала
залатое Калхіды руно,
бо жазлом Палкаводца запыла
з юных год Аляксандру яно.

І плятуцца фалангі ў Лету
з азіяцкіх гарачых пяскоў —
і нясуць Заваёўніка Свету
нежывога к магілам бацькоў.

А ці дойдуць? Пясчаныя дзюны
баль крывавай спраўляюць па іх.
Гібла круціцца кола фартуны —
калясніцы ягонаў — па ўсіх...

З тым жа пыхам і сёння паходы
мудрагеляць і песцяць

пад віск...

Стоп!

Фартуны падманлівы дыск
як раней не абкруціць народы!

Падмануты Сакрат

Сакрат, нібы хлопчык, дурэе —
Ксантапа мо вінавата?

Віна не жадае дарэмна,
хоць лашчы не лашчы Сакрата.

І не таму, што Ксантапа —
даведаўся: здрадніца — спала
з прыяцелем лепшым і тыпам,
і нават арыгіналам...

О не! Ёпершыню —

і да месца! —

ён зразумеў, што прызвание
й надзённы наш хлеб — несумесны,
што шчасце яго — у пазнанні,
што праўда — вышэй за пакуты...

Прыяцелі мкнуцца ў сатрапы,
як дзеці імгненняў надзьмуты
(не дурні грабастаць і лапаць,
да ўлады і ўцехі прыкуты)...

А ён — не загнецца з-за бабы!
Хоць думкі яго,

быццам лісці,

не ў кнігі — на вецер упалі, —
ім ліўнем у душы праліцца,
бо ведае — вечнасць ў запасе!

Сповідзь

І. Сон

Я — прыбіты дажджом,
Я — расшастаны ветрам;
з перабітым крылом
пад сцяблом ці пад веццем,
я — не я, анты я,
Насякомае Кафкі:
і сябры, і радня
колюць шпількай казяўку.
Я кручуся ваўчком
пад армадай машынай.
«Гляньце, гусь гусаком!» —
гэта мне — шапатком.
І — наяве пашыпваю.

ІІ. Я в а

Сон наяве — далей,
толькі мне не лягчэй.
Я — травінка пад колам,
утапаная ў глей.
Ах, прагрэс! Невясёла!
А па мне, па хрыбце,
па спіне — так і коціць.
Я ўстаю... Карацей,
не казяўка я! Хопіць!
Я сігаю наўпрост
у сузор'і Галактык.

Ладжу з Будучым мост —
мне дабра пажадайце!
Пажадайце дабра
травам, водам, барам,
ціхамірному небу, —
як жадаю я вам
і прагрэсу, і хлеба!

Поўдзень лета

Вось ужо верхавіна лета
спелым коласам разадзета.
З ліп злятае мядовы цвет.
Перапоўнены:
вулей — мёдам,
сэрца — ліпенем і самотай.
Вось табе ўжо і сорок лет!

Не запрасіць цяпер
перапёлка
ў пераспелае жыта
з прасёлка.

І не «піць!» —
«Спаць пара! Спаць пара!» —
не стамляецца паўтараць.

Балада пра званочак

Памяці Івана Іванавіча Макарава —
аўтара песні «Аднагучна спявае зва-
ночак», ямшчыка Пермскіх канвой-
ных рот, які замёрз у стэпе пад
Суксунам...

Запявае ў стэпе званочак,
а мароз — хоць ратунку прасі!..
І зліпаюцца вейкі на вочах,
і нячутна рыпяць палазы.

Белым саванам слепіць Сібірскі
седакоў на самотным вазку:
сам — наперадзе, вязень — паблізу,
з канваірамі на задку...

Забірае балесная скруха,
і такая ўжо немач тугі,
што, каб мог, адварнуўся б — не слухаў
гэты звон-перазвон з-пад дугі.

Канваіры звядуць арыштанта,
і гайда ў кабак баляваць...
Белы саван Сібірскага тракта
ўжо на ім захліснецца, відаць!

Ён разгладзіў паперчыну моўчкі,
ён аловак дастаў з кажушка:
«Аднагучна спявае званочак...» —
перамёрзлая сцісне рука.

Кнігаўка

— Кі-гі, кі-гі! — над полем плача.

— Чые? — пытаецца. — Чые?

Пытае кнігаўка наўдачу,

а мы адказваем:

— Свае!

А мы свае, сяброўка птушка!

Зямлячка, ці ж не помніш ты,

хто ў паплавы твае і пушчы

уціснуў босыя сляды?

Аб чым, аб чым твая гаворка

над полем шчодрае вясны?

Маленства травы

пахнуць горка?

Не! Пахнуць соладка яны!

Позняе лета

Лета позняе на Ёрале,

бабіна — зарана:

жнівень джаламі-кастрамі,

павучынай — раніць.

А яснота — грае ў нетрах!

Ад нябёс празрыстых

бытта дыхае паветра

маладым вятрыскам.

Спеласць, сталасць у прыродзе
ашчаперуць клёкам —
арабінавыя гроны
снег сняць недалёкі.

Дрэвам шчэ у парку цесна,
як на тым узлеску.
На замшэлых — ад бярозаў
сонечных ўсплёскі.

Ды такая ўжо сумота
ў гэтым ціхім свеце,
ды такой лавінай злётвае
лісце на дасвецці,—

што міжволі прад вачыма
паўстае Айчына...
Цягне кожная ляшчына
к сэрцу рукі —вецці!

Востраў Аскольда

Чаму ж табе мрояцца скальды,
загадкавы востраў Аскольда?
Ўзляцелі над безданню скалы,
як душы варажскіх фіёрдаў.

З Аскольдам спрачаецца Рускі —
абодва зімою і летам

(то сосны над берагам вузкім
застылі ў дэсанцкіх берэтах!)
па форме чатыры адзеты.

Спрадвеку бяссонныя хвалі
з Аскольда на Рускі набегі
(чаўнамі — сімволікай сталі!)
чынілі з варагаў у грэкі.

Ды морскую душу не столькі
хваляе спрадвечная сіла,
як шчымліва-ціхі Вярстоўскі
ды ў Ціхім Аскольда магіла...

Дыялог

Ліст бярозавы на зыры
і Сусвет у зорнай прасторы, —
вы ізноў на маім пяры,
падуладны натхненню толькі.

У міжзор'і магутны дух —
вунь ён, дэман, паўсюль лунае,
у бязважкасці размаўляе
з чалавецтвам — адзіны з двух.

Ён пытаннем спрадвечным ва ўпор
(быць — не быць!), нібы Гамлет,
пытаецца —

сціплай мовай далёкіх зор
раскрываюцца неба тайны.

Раскрываюцца мовай магіл
невядомых салдат,
вядомых...
Нібы ўзмахам свабодных крыл
бацяновых.

Сумным поглядам матак тваіх,
Беларусь — наша маці-надзея, —
што дагэтуль чакаюць жывых
на зырах тваіх безмяцежных.

Затоплены пляж

Вунь лодка ляжыць на пяску
ў пустым прыбярэжным ляску.
На Каме затоплены пляж.
Тваё замяшанне ўбаку
зусім дапаўняе пейзаж.

Як лодка, жыццё тваё крэн
дало ўжо —
хоць стрэсавых змен
ты прагнеш, —
і пад хвалялом
зноў ставіш свой картачны дом.

Па сутнасці, справа не ў тым:
разваліцца ён альбо не,—
няхай ты ў ім, як на дне,—
ударыць па шэрасці ў ім
надзея крылом трапяткім!

Запрашэнне

Хадзем у церам,
згублены цяцерай,
паслухаем, як бор шуміць,
як рэчка бураломная звiніць,
як на зары ў тумане медунічным
п'е харал птушыны над крынічкай.
Заблудзімся... Забудзем, што наўкол
спявае векавечны бор! — На дол
злятае зорны хор, як лісці
знябожаных нябесных ісцін.

На такаванні

У ягоным горле — нібы рэчка
зноў перакачвае каменьчык,
рыпіць, булькоча і скрыгоча,
зляцеўшы з елкі —
не дзяўбе:

глушэц спявае, быццам хоча
ў любві прызнацца да цябе.

Дык апусці, прыяцель, стрэльбу —
яго даверу не паруш:
не верадзі у сэрцы стрэмку
загубленых птушыных душ.

Балада пра пілігрымаў

Старажытны гісторык Пракопій
Цэзарыйскі знаходзіў сувязь паміж
400 вандаламі, якія пабудавалі ка-
раблі на Лесбасе і зніклі ў Сірый-
скай, затым у Лівійскай пусты-
нях,— і племенем гуанчаў на Канарах.

З табою мы ўдвох пілігрымы,
давай пажартуем з агнём.
О Джымі, красунчык Джымі,
у покер з лёсам гульнём!

Удвох мы, як фінікійцы,
нясём на Канары сцяг.
Наш парус — вось дзіва! — ніцма
страчае архіпелаг.

Прад невядомай птушкай
укленчыў абарыген.

Глядзім на Эль-Тэйдзе ўзрушана,
як на Таіці — Гаген.

Курыцца шапка Эль-Тэйдзе —
прыкурым, Джым, ад яе!
О д'ябал! То ж — еўрапейцы:
і скура і волас — твае!

Гэй! Слухайце, людзі гуанчы,
адкуль вы, з якой зямлі?
Ці ж гэта не продкі вашы
з Лесбаса колісь прыйшлі?

А мо вы тыя — чатырыста,
знайшоўшыя, бы караблі,
Сірыйскай, затым Лівійскай —
смяротных пустынь грабяні?

Часіны адважных вандалаў!
Канцікі,
і Тыгрыс,
і Ра

шпурляйце дзевятым валам —
цывілізацый зара
па парусе Хейердала!

Хто скажа: гісторыя — коснасць?
Не! Будучае — яна!
І выйсці ў адкрыты космас,
І ў бездань —
цяжкасць адна!

Дык смела, красунчык Джымі,
у покер з лёсам гульнём!
З табою мы ўдвох пілігрымы,
удвох мы, удвох — з агнём!

Прадвесне

Хмур наганяе вятрыска
купін лядовых наўкруг.
Гэта — прадвесне. Блізка
і крыгалому грук.
Хутка вясеннія воды
перабягуць праз бугор —
сінія вочы прыроды
суправаджаюць дазор...
Сосны ў бяздоннай вадзе
кронамі ўніз перакулены.
Дызеля грук на градзе —
рытмы пляцовак, дзе
старты брызентам атулены.

Сандуноўскія лазні

Зайздрошчу вашаму лазеншчыку,
о Сандуноўскія Лазні:
ён у парыльні паршчыкам
усім адбівае паншчыну!

Высока — на лаўцы — на Яць ён,
заўважце, не адбывае, а адбівае
венічкам!

І — вам, асабіста вам, прыяцель,
як некалі Аляксандру Сяргеевічу...

Як некалі — Антону Паўлавічу,
выдатна любіўшаму парыцца
з гараданаачальнікам у суседстве цесным
для плёну расійскай славеснасці...

О божа! Якое слова
раджала рысталішча Сандунова,
калі дэбютанта і генія
хвасталі бярозавым венікам...

Стоячы на верхатуры-строме,
лежачы ў сярэбраных ражках —
аж барадзе вальяжна,
бярозавым шпарыць літасціва
па ягадзіцах графа Талстога
ці, скажам, па ягадзіцах
Яго Імператарскай Вялікасці...
Прыяцель, і вы, мажліва,
пад венічкам, як пад лісточкам фігавым,
блішчалі ў прылазніку ці ў парыльні
гулліва,
як Еўтушэнка з Фірсавым...

Значыць, і вы спазналі замірэньне
і даравальнае прабачэньне,

нібыта Платон Каратаеў,
калі па вашай спіне катаючыся
святшчэнна дзейнічаў венічак...

О колькіх, колькіх тваіх рэалістаў,
айчынная літаратура,
адпарыла, адхвастала, ачысціла —
выратавала
сандуноўская верхатура!

Скажыце, вы адчулі па стылю,
што за фігура лазеншчык-блазан?
Вялікім артыстам быў Сандуноў Сіла,
калі выдумляў Лазні!

І зараз у парыльні заповітнай ярасна
увесь мужчынскі Вялікі Тэатр парыцца.
Праўда, іронія лёсу, Мікалаевіча,
як артыста,
забылі начыста!

О не! Ё Сандуноўскіх не забаўляюцца,
ўласна!
Дух ачышчэння, адкідвай маску!
Дух апрашчэння, ўладар,
калі ласка! —
як у Сандуноўскіх Лазнях...

Вясная снегавая

Як белыя пчолкі, сняжынкi
на зелень ляцяць неўпапад.
Ужо красавік, а дажынкi
спраўляе — звiнiць лiстапад.

З мiнулага лета сланечнiк
за хатай — скруцiлi — уклечыў.
Над iм — вераб'iны разбой.
Дымiцца бульбоўнiк — i нечым
паганскiм нясе над градой.

Ёсць сум i пяшчота ў палёце
сняжынкi, лiстка i дымка,
калi абуджэнне ў прыродзе
падкрэслiла злёжку смуга.

Калi шаргунком к перамене
сiнiца звiнiць за акном —
i часу рука снегавейна
на дошцы малюе мялком.

Свежы вецер

Дзьмi, неўтаймоўны вецер, дзьмi!
Валi, ламi сухiя суччы —
няхай у страху морды курчыць
паганае памiж людзьмi!

Мне гэта музыка па сэрцы:
і трэск камлёў, і скрып карчаг.
Грымі, няўрымслівае скерца,
ўздзімай над бураломам сцяг

зялёны, трапяткі, рабочы!
Той, што чырвонаму радня...
Пупышкам лопацца да дня —
шумець лістоце ўдзень і ўночы!

* * *

Цячэ жыццё
 пяском праз пальцы.
Ломкае,
 трашчыць трысцё
 на пяску.
І ўсё-ткі ўцеха:
 застаецца памяць —
твой лёс у тваім радку!

Пяро дзянніцы

Хутка зменіцца восенню лета.
Дні мільгаюць — за ценом цень.
Як жа хочацца, знаючы гэта,
зачапіцца радком за дзень.

Дакрануцца яго работы.
Нібы ўспомніць пра Гесіода:
ці не старца «Работы і дні»
ў кожны атам бярэ прырода,
ў чалавецтва ілье прамяні.

Што рыхтуе нам дзень наступны?
Мо ў мінуўшчыне тое даўно?
Пекла Дантава? Райскія купы?
Аптымісты — толькі адно
робім заўтра: ў сонцы яно!

Часу творцы... можа, таму
не скруціць нас яго ярму!
Дык бульдозерам у зямліцу
урывайся, пяро дзянніцы,—
ты з радні і пяру майму!

Сонечны Тыгр

Снегу там, снегу —
ў зімнім бары!
Мне — на пацеху,
ліскіну бегу,
сонейку ўгары.
Сонейка-сонца —
колам па соснах.
Снег размятае
рыжым хвастом.

Коціцца — грае
рыжым агнём.
І ад гаручай
той рыжыні
голькі і суччы
ў рыжым агні.
Следам лісіным
скача ў аблонь —
снег і лясіны
ліжа агонь.
Толькі паруе
след на снягу —
сонца шчыруе!
Ці завіруха
сонечная на шляху?
Скокнуў з неба
Сонечны Тыгр —
снегу, снегу
гібельны міг!

Учынак Дыоклетыяна

Патрэбна ж такому здарыцца!
У Цэзара звiх — неўпапад
у самае славы зеніце
змяніць на капусту Сенат?

І — праўду сказаць — у Сенаце
Дыоклетыяна ў спадман

завёў не Сакрат, не Гарацый, —
звычайны капусны качан.

Яму надакучылі: форум
і посныя твары ў ім.
А значыць, уцёкі не горай
(уцёкі капусныя!), чым
сатрапаў-аслоў у аблудзе
ілбы фарысейскія скрозь.

(Як часта жыццё сваё людзі
змяняюць на здрадлівы лёс!)

І Ромул, і Рэм, і Ваўчыца
такое не ўпомняць ані, —
каб Цэзар Імператрыцу
змяніў на свае качаны.

Змяніў! І — не маргнуўшы вокам,
самому сабе — не гайні! —
і цэзарам стаў, і прарокам
(а спетым вар'ятам — радні)...

Старанні дарэмна не тройце —
не вернецца Дыоклетыян:
душой не пакрывіць на троне,
на гербе якога — качан.

Ў яго ж на плячах — слава богу! —
інакшае нешта. Ды многім
не суджана зразумець:

вышэй за нябесную тогу
капусная кругаверцы!

Учынкам усіх агарошыў?
Пазбегнем асліных вушэй:
— Свабода дарожай за грошы,
жыццё за фартуну — вышэй!

Жураўліны стан

Восень змрочыць лугавіны.
Малако — туман.
Даспяваюць журавіны.
Жураўліны стан.
З круч глядзіць
сівы Барысаў
за Беразіну.
Вось ужо туман анісавы
далеч зацягнуў,
бор — там з дзён Напалеона
грэнадзёры спяць.
Гліны.
Каранёў бяссонных
непрыкрытых раць.
Добра мне на лугавіны
збегчы, дзе туман,
дзе смакуе журавіны
жураўліны стан.

Часу велічным напевам

За твае радкі, на дзіва,
нават вельмі можа стацца,
і нашчадкі і Радзіма
манументаў не паставяць.

Толькі ў сонечным стагоддзі
між старызны на паддашку
пальцы дзіваку апаліць
зборнік лірыкі лядашчы...

Так цябе з тваёю Музай
«Жыццё» паліла мукай —
нескаронай вешчай думай
пратапопа Авакума...

І ўзляціць лістотай дрэва,
што Паэзіяй завецца, —
часу велічным напевам
у нашчадках адгукнецца!

Змест

Гваздзікі на граніце

Маршальская паверка	5
Малоціць лістабой	7
Айчыны дым	8
Шыпшына	8
Гваздзікі на граніце	9
Алеі Тайніцкага саду	10
У мроіве пушкінскай восені	11
Пушкінская алея	12
Станцыйны даглядчык	13
Сувязь часу	14
Пісьменнікі Зямлі Расійскай	15
Ніцае дрэва	17
Ластаўкі перад дажджом	18
Сорак другі кліч	19
Вечны покліч	19
Зямля маіх продкаў	25
Рэха маленства	26
Прывет з Урала	27
Поле маленства	27
*** Як трохлінейнай лямпы свет...	28
Лебедзі жыта	30
Позні сенакос	31
Ранак, бабіна лета	32
Пад бурамі лёсу	33
Над ростанню	33
Зорнае дрэва	34
Балада бяссмерця	35
Лета года васьмідзесятага	35
Жытанежжа	36
Аргіогі	39

У сузор'і Камун	40
Чужая жняя	41
Часовы госць	42
Вячэрняя птушка	42
Кляновы лісцялёт	44
Іней на траве	45
Курган Славы	46
У бярозавае лета, ў яшчэ не позні час	47
Краснае калін паланне	49
Бярозавы Яр	52
Яблыня	53
Мост Часу	54
Святыя студні	55
Душы вясенні марафон	56
Нейтронная акула	57
Бязлітасна сонечнай ноччу	59
Памяць дарог	61
Працягнуты ў бяссмерце крылы	63
У мой Сусвет паблізу шляху	64
Пярэдадне	65
Тыя ваенныя будні	66
Апошні дзень зімы	67
Ушкуйнік	69
Бессмяротная радасць ільецца!	69

Карусель

Вальс Грыбаедава	71
Вясёлая карусель	73
Ля вечных варот	74
Апошні дзень восені	75
Пушкінскі вальс	76
Сакрат ідзе на Алімп	77
Збор жалудоў	79
Радком уваскрэсні штодзень!	81
Сіні снежань	81
Зімовыя лятункі	82

Снежаньская рунь	83
Паклон вам, сосны і крыжы!	84
Балада пра пяро і сякеру	85
Перадзелкіна	86
Зямное вясло	90
Выпаў снег...	90
Вяснее небазор	91
На блакітнае планеце	92
Шчэ ж толькі суніцы цвітуць!	93
Ранішнія электрычкі	94
Вяртанне ў маленства	95
Паўтарэнне пройдзенага	96
Уральскі жнівень	97
Святы	98
Палёт чмяля	99
Стварэнне свету	100
Кама Емяльянаўна	101

Калінавы масток

Калінавы масток	107
Усе папары сталі плаўнямі!	108
Перапёлчына мяцеліца	109
*** Сумуе драч на рэчцы...	110
*** Не! Чаму ў святле маланак...	110
Дзе ж ты, лета летняе?	111
Ліпавы гай	112
Анёлкі	113
Сцюардэса	114
Манон Леско	115
Ліст асенні, уцала і ліст	115
Змяркаецца	116
Вераб'іная ноч	117
Кола фартуны	118
Падмануты Сакрат	119
Сповідзь	120
Поўдзень лета	121
Балада пра званочак	122

Кнігаўка	123
Позняе лета	123
Востраў Аскольда	124
Дыялог	125
Затолены пляж	126
Запрашэнне	127
На такаванні	127
Балада пра пілігрымаў	128
Прадвесне	130
Сандуноўскія Лазні	130
Вясновая снегавая	133
Свежы вецер	133
*** Цячэ жыццё пяском праз пальцы	134
Пяро дзянніцы	134
Сонечны Тыгр	135
Учынак Дыоклетыяна	136
Жураўліны стан	138
Часу велічным напевам	139

Стрыгалёў М.

**87 Кола фартуны: Лірыка.— Мн.: Маст.
літ., 1981.— 143 с., іл.
50 к.**

Аднайменны верш — назва і лейтматыў усяму зборніку. Светлая лірычнасць, напружанасць пачуцця і думкі, метафарычнасць і вобразнасць — гэтыя якасці вершаў Міхася Стрыгалёва, які выдаў не адну кніжку лірыкі, — знайшлі найбольш поўнае ўвасабленне ў новым зборніку паэта.

Кнігу склалі тры раздзелы: «Гваздзікі на граніце», «Карусель» і «Калінавы масток».

**ББК 84 Бел 7
Бел 2**

70403—149

М 302(05)—81 68—82

Міхаіл Лаврентьевіч Стрыгалев. Колесо фортуны. Лірыка. Мінск, издательство «Мастацкая літаратура». На беларуском языке.

Рэдактар Хв. М. Чэрня. Мастак Г. Г. Малышаў. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар Т. М. Сокал. Карэктар Я. Ф. Харко. IB № 1305. Здадзена ў набор 15.06.81. Падп. да друку 05.10.81. АТ 07654. Фармат 60×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура школьная. Высокі друк. Ум. друк. арк. 4,50. Ум. фарб.-адб. 4,63. Ул.-выд. арк. 4,84. Тыраж 5000 экз. Зак. 1688. Цана 50 к. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11. Мінскае вытворчае паліграфічнае аб'яднанне імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.